



**Vse one čast. p. n. naročnike, katerim smo danes pridejali nakaznice, prosimo prav  
vljudno, da blagovolé naročnino poslati takoj, da nam bode moč skleniti račun.  
Opravništvo.**

## Vera in jezik pa liberalni Nemci.

**L**iberalne novine avstrijskih Nemcev se zaganjajo od skrajnosti do skrajnosti. Dosledne so jedino v vedenju nasproti Slovanom. Zato poslednjim ni nikdar verovati niti za trenotek, ko bi kazale iste novine navidezno kak preobrat v mišljenji. Te novine imajo samo besede, in te nasprotujejo druga drugi v jednih in istih številkah, včasih celó na istih straneh. Vendar pa je vredno zasledovati protislovja liberalnih nemških časnikov in sicer že zategadel, ker imajo neopravičeno velik vpliv do najviših mest. Protislovja je treba porabiti v javnih zastopih ter takó razkrivati, kaj prav za prav tiči v takih glasilih. Tem potom se polagoma ne samo osmeši, ampak tudi oslabi vsaj nekoliko moč, ki jo kakor kaka avtoriteta kažejo te vrste novine.

Te dni je poslal na Češkem knez Edmund Clary posebno pismo glasilu „Bohemia“. On nasvetuje češkim Nemcem, naj bi se spravili s Čehi po kompromisu. Nemci naj bi ne nasprotovali kronanju češkega kralja, naj bi poštevali to dejanje z verskega stališča; zato naj bi se pa Čehi odrekli češkemu zgodovinskemu pravu. Nemci naj bi se udali temu, da bi se učili drugega deželnega, t. j. češkega jezika; z druge strani naj bi pa Čehi pripoznali potrebo, da se uzakoni nemščina kot uradni in vojni jezik. Za druge potrebe pa povdarja potrebo, da bi se vstvarila posebna močna srednja stranka.

Sprava se temu velikemu plemenitašu dozdeva potrebna že zaradi tega, ker se neki češko prebivalstvo množi razmerno bolj, nego nemško, in bi vsled tega za Nemce nevarnost rastla od leta do leta.

Na to izjavo odgovarjajo češke in nemške novine. Čehi se po vsej pravici protivijo temu, da bi se nemščina s posebnim zakonom zahtevala za urade in c. kr. vojno; ob enem zahtevajo pripoznanje češkega drž. prava. Nemške novine pa so tudi proti kronanju, ne

samo proti učenju češkega jezika. Nemške liberalne novine se silno hudujejo, da je knez Clary pripoznal potrebo sprave, in se ne zmenijo niti zato, da isti knez lomi enakopravnost na škodo Čehom in s tem nenemškimi narodnostim tostran Litave.

Glasilo nemško-avstrijskega kluba je izlilo že v dveh člankih svoj žolč nad imenovanim knezom, o katerem je menila, da je popolnoma na stališči pl. Plenerja in tovarišev. Vredno je, da si Slovani Avstro-Ogerske zapomnijo naslednje stavke iz glasila nemško-avstrijskega kluba. „N. F. P.“ od 20. okt. pravi: „Za zdaj smo še trdne vere, da je v Avstriji čas blizu, ko se ne bo zatirala nobena narodnost, ker je v manjšini, kjer se s človeško mravstvenostjo javno pravo okrepi takó, da ne bo vera in jezik več vzrok trpljenju celih narodov. Ko bi bila opravičena skrb kneza Clary-ja (namreč da bi češka večina potujčila manjšino nemško na Češkem. Op. pis.), potem bi ne bilo v sto letih nobene Avstrije več, kajti namen, za kateri je oživila osoda to državo, je v tem, da se izvrši dokaz, da velika država (Gemeinwesen) je možna v Evropi, tudi ako ji nedostaje narodna jednota.“

Gledé na opomnjo kneza Clary-ja, da je v češkem kraljestvu češko in nemško prebivalstvo že po zadnjem popisu v razmeri treh in dveh, dodaje isto glasilo v uvodnem članku od 21. okt. te le besede: „Takó daleč še nismo. Dva proti trem bi ostali Nemci na Češkem, ko bi hoteli slediti knezu Claryju in pripoznati samostalno kraljestvo, s tem pa se ločiti od Nemcev ostale Avstrije“... „Ustava je naš grad, in s stolpa te trdnjavnice veje zastava Avstrije“.

Vprašamo od kraja vse avstro-ogerske Slované: Ali niso ti stavki taki, kakor da bi jih slišali v čudnih sanjah? Ali je možno pričakovati kaj takega od glasil,

katera ves ta čas ustavne dobe ravnajo vsaj proti Slovanom popolnoma nasprotno? Od kod nakrat tak preobrat? Notranja politika ni nikakor taka, da bi mogla dati povod taki spremembi, in zadnja imenovanja novih sil v ministerstvo tudi ne morejo razložiti spremembe prvega liberalnega glasila. Torej je najbolje, da ne poštevamo takih nepričakovanih izjav zaresno. Pa oglejmo si te izjave.

Gledé na vso to krivico se „javno pravo“ vseh nemških liberalcev niti ne zgane v zmyslu pravice, ampak pozitivno deluje proti državnim zakonom. „Vera in jezik sta vzrok trpljenju celih narodov.“

Nemški liberalci se imenujejo centraliste, t. j. oni še sedaj imenujejo Avstrijo nekdanjo nemško „Ostmarko“, katera bi imela pravico preleviti se v nemško jednoto.

Ta stranka pači zgodovino, napravlja spomenike v svojem interesu in očitno razglašá, kakor da bi bil zavisen obstanek Avstrije od ponemčenja vseh nenemških narodnostij. A glavno glasilo iste stranke trdi sedaj, da „namen avstrijske države je v tem, da bi se dokazalo, da je možna v Evropi velika država, tudi če ji nedostaja nacionalna jednota.“

Ako je ta dokaz možen in potreben, potem je neumevno, zakaj se nemško-avstrijski klub protivi od dne do dne, da bi se praktično izvršil isti dokaz. Saj Palacký in za njim slovanski voditelji celih 40 let nič drugega niso trdili in ne trdijo, kakor da ima Avstrija tisti namen, ki ga sedaj pripoznava glasilo tega kluba, in ne zahtevajo Slovani nič drugega, kakor naj se pred vso Evropo dokaže, da teorija Palackega je bila resnična, in da je opravičena. Ali se zaveda nemška avstrijska stranka, kaj je potrdila po svojem glasilu ne samo pred Evropo, ampak pred vsem civilizovanim svetom?

Ako je izjava nemško-avstrijskega kluba odkritosrčna, potem mora biti isti klub dosleden tudi v izvodi! Ako pripoznava, da Avstrija more in mora obstati kljubu nedostatku nacionalne jednote, potem se isti klub ne sme in ne more omejevati samo na nemško in madjarsko narodnost, ampak na vse avstro-ogerske narode. Ako more obstati Avstro-Ogerska z Nemci in Madjari, ji obstanka ne zabranjuje tudi večé število narodov. Ako ni možno napraviti nacionalne jednote iz avstro-ogerskih narodov, ni razvidno, zakaj bi se morali zatirati Slovani, Rumunci. Ako se zatirajo, ne godi se to iz potrebe državnega obstanka, ampak iz interesov, ki imajo težišče v nedržavnih koristih in dobičkih.

Po vsem tem si zapomnijo Slovani in Rumunci, da madjarske in nemške liberalne stranke so proti narodni enakopravnosti in verski svobodi ne iz državnih, ampak iz strankarskih dobičkov. To so vedeli Slovani od nekdanj; ali tu jim je prilika sklicevati se na izjavo glavnega glasila glavne nemške liberalne cislitavske stranke. Po takem se podpira tudi duvalizem ne iz državnih, ampak iz sebičnih strankarskih interesov.

„Javno pravo“ je še jako šibko pri glasilu nemško-avstrijskega kluba vsled nedozorelosti „človeške nrvstvenosti“ tudi zaradi naslednje točke. Ono trdi nasproti knezu Claryju, da češki Nemci ne stojé proti Čehom kot dva proti trem, ampak kot skupnost vseh avstrijskih Nemcev proti Čehom. Torej to glasilo se sklicuje pred vsem civilizovanim svetom na pravo nemške vzajemnosti, na moralno podporo vseh avstrijskih Nemcev. Tega nazora bi se morali držati tudi Slovani, ali toliko praktični še niso, da bi vsi slovanski narodi podpirali drug drugega in skupno, kedar jeden narod ali celó samo jeden odlomek istega naroda zahteva vresničenje verske svobode in narodne enakopravnosti. In kjer se Slovani zavedajo vzajemne dolžnosti in vzajemne podpore, tam jim delajo zapreke pristaši nemško-avstrijskega kluba. Njegovo glasilo „N. Fr. Pr.“ je prvo, ki nasprotuje taki vzajemnosti. Ko sta se letos dva slovenska državna poslancá potegnila za zapuščene in nezastopane koroške Slovence, izmislili so koroški nemški liberalci novo taktiko. Začeli so umetno hujskati in spravljati podpise, ki bi imeli dokazovati, kakor da bi bile občine koroških Slovencev nasprotné izjavam in dokazom istih slovenskih zastopnikov iz drugih slovenskih pokrajin. Glasilo nemško-avstrijskega kluba postavlja vse Nemce avstrijske nasproti Čehom; torej imajo analogno pravo tudi slovenski poslanci, zastopniki in rodoljubi, da se postavijo za koroške Slovence nasproti koroškim Nemcem. In ker se potegujejo avstrijski Nemci raznih narečij za pojedine odlomke nemške narodnostij, dosledno smejo in imajo dolžnost tudi vsi Slovani avstrijski raznih narečij potegovati se za pojedine oddelke slovanske avstrijske skupine. In ako se združujejo nemške stranke za skupno borbo nasproti slovanskim strankam, je tudi poslednjih pravo in dolžnost, da se združujejo za jednak skupni boj proti nasprotnikom dozorelega „javnega prava“ o narodni enakopravnosti in verski svobodi.

Nazor nemško-avstrijskega kluba in njegovega glasila opominja Čehe, Poljake in vse slovanske narode v Avstro-Ogerski, da ne puščajo iz separatistiške sebičnosti pojedinih odlomkov ali narodov slovanskih brez pomoči, kadar jo ti potrebujejo.

Slovani ne hrepené po nikaki verski spremembi; oni se jedino spominjajo, da imajo pravo zgodovinsko, nepreklicano pravo do slovanskih cerkvnih obredov. In kakó se vede proti njim ona stranka, katera se nadeja, „da je v Avstriji čas že blizu, ko ne bo vera in jezik vzrok trpljenju celih narodov?“ Kdo ovaja Slované, kakor da bi zahtevali kaj nevarnega, potem ko imajo vendar pri lastnih krvnih bratih v Avstriji milijone kristijanov, ki se drzé starih slovanskih obredov, istih obredov, katere hočejo nazaj imeti v varstvo svoje narodnosti in povzdigo verskega čustva zapadni Slovani? Nočemo spominjati na dogodke zadnjih mesecev; saj so vsem znani. Saj je bilo glasilo nemško-avstrijskega kluba, ki je na



podstavi apokrifnih pisem bruhalo svoj strup na prezaslužnega avstrijskega Slovana in patrijota. Isto glasilo z veseljem ponatiskuje telegrafska poročila o preiskavah slovaških rodoljubov, katere preganja madjarski šovinizem zaradi tega, da so se udeležili krščanske slavnosti in svečanosti v Kijevu. Kje je nedostatek „človeške npravstvenosti“ (menschliche Gesittung) in vsled tega brezčutnost gledé na „javno pravo“ (öffentliches Recht)? V resnici nedozorelost moralna in pravna je v glasilu nemško-avstrijskega kluba, in dobro je, da nas tolaži, da se bliža čas, ko torej tudi ono dozori do iste „človeške npravstvenosti“ in „javnega prava“, ako bi mogli mi po preteklosti v to — verovati!

Saj isto glasilo sluti panslavizem celó v nameri, da bi se napravil v Pragi „ruski muzej“, in v tem zmislu ovaja Slovane avstrijske zaradi kulturne naprave istega dne, ko piše svojo spoved o moralni in pravni nedostatnosti!

Ali pa morda je jedino glasilo nemško-avstrijskega kluba, ki, kakor pravi, vidi v ustavi avstrijski grad in trdnjavo, v kateri veje ustava avstrijska?

Ali nista verski in narodnosti zakon med osnovnimi člani iste ustave, na katero se sklicuje to glasilo? Zakaj isto glasilo prezira isto svobodo in narodno pravo, katero zahteva za se? Zakaj noče nič slišati o narodni avtonomiji? Saj bi potem tudi nemška manjšina na Češkem imela zavarovano svojo narodnost. Ali ni narodna avtonomija utemeljena v narodnostnem zakonu?

In ako hočejo Slovani rabiti za znanstvene potrebe obsežniše, nego doma navadno narečje, ali je to proti ustavi? Ali je protiustaven nemški jezik, ki ga rabi ves nemški narod, naj si bo v Velikonemčiji, v Avstriji, Švici ali na Ruskem?

No, gledé na Slovane to spoznanje še le dozori, počakajmo z glasilom nemško-avstrijskega kluba, ki proročuje, da se čas bliža. Morda se ta nada izpolni tudi za Slovane, tudi ko bi „človeška npravstvenost“ in „javno pravo“ ne dozorelo že dotlej pri tolikokrat tu navedenem glavnem glasilu nemške liberalne stranke!

Po glasilu nemških liberalcev tiči vzrok, da se pritiskajo manjšine v Avstriji zaradi vere in jezika v tem,

kakor da ne bi bilo še dovolj „človeške npravstvenosti“ kot uslovja, da bi se okrepil pravni čut. Glasilo se nadeja, da bo v tem pogledu boljše. Po tem nazoru bi bilo soditi, da „človeška npravstvenost“ je v Avstriji nedostatna ravno pri oni stranki, ki se protivi izvršbi narodne enakopravnosti in verski svobodi. Kajti slovanske stranke dovolj jasno razlagajo, da je krivično tako protivljenje, in nemški liberalci bi morali toliko bolj umeti to krivico, kolikor so bili sami tisti, ki so z zavezstjo glasovali za ustavo, torej tudi za verski in naravnostni zakon. Soditi je po premisah navedenega glasila, da liberalni nemški stranki je bil sicer razum dozorel že l. 1848. in pozneje ob obnovljenji ustave, da pa je bilo njih srce še nesposobno zato, kar jim je veleval razum. In ker ista stranka še sedaj nasprotuje verski in narodni svobodi, je sklepati, da „človeška npravstvenost“ pri nemških liberalcih ni še dozorela do potrebnega pravnega čustva. Torej vidimo, kje je iskati vzrok neizvršeni enakopravnosti, in v občnem interesu bi bilo, ko bi ista liberalna stranka kmalu vzgojila „človeško npravstvenost“ v sebi, da bi kmalu prenehala nasprotovati pravnemu čustvu slovanskih narodov, kateri vedno in vedno trkajo na isti pravni čut liberalnih Nemcev. „N. F. P.“ se nadeja, da je čas že blizu zato; radovedni smo, ali čuti sama v sebi preobrat; v njeni taktiki ga nismo še zasledili.

Doslej je liberalna nemška stranka z vso zavednostjo pritiskala manjšine slovanske. Glasila te stranke, „N. F. P.“ na čelu, so vedno odobraval postopanje moravskih Nemcev, ki so v manjšini, nasproti češkemu prebivalstvu, ki je v Moraviji v veliki večini. Še hujše se vedejo nemški liberalci v dež. zborih na Šlezkem, Koroškem in odobrujejo, da pritiskajo Italijani na Slovane v Trstu, Istri in drugod.

Isto tako odobrujejo liberalni Nemci, da Madjari pritiskajo Slovane in Rumune v narodnem in celó tudi verskem oziru. Liberalni Nemci podpirajo najbolj duvalizem, in oni na tihoma odobrujejo postopanje one nemške frakcije, ki hoče odtrgati Galicijo in Dalmacijo od Cislitavije, da bi toliko laže potujčila češko in slovansko narodnost.

## Zadruga na Hrvaškem.

**H**rvaški deželni zbor je sklican ta mesec zopet na delovanje. Med drugim bo razpravljal zakon o zadrukah. Spomladi letos je bila hrvaška vlada povabila poverništvo veščakov na posvetovanje v ta namen. Imeli so tri dni seje ter so se razgovarjali o 17 vprašanjih, ki jih je stavila vlada v svojem „kvestionarji o predmetu regulacije zadružnih odnošajah.“

Vprašanje o zadrukah je silno važno najprej za Jugoslovane, potem pa za vse Slovanstvo; kajti zadruge se ostalina izvornih slovanskih uredeb, katerih nikakor ni obsojevati lehkomiselno. Hrvatje, hrvaški učeni rodoljubi sami priznavajo, da so se prenaglili pred kakimi 15 leti, ko so se pod vplivom tedanjega liberalizma odločili za deljenje in s tem za rušenje zadržug. Treba je, da se

zaveda vsak naobraženi Slovan bistva in pomena zadruga. Hrvatje sami, ki živé med zadrugami in v zadrugah, skušajo sedaj pojasniti si to bistvo, ta pomen veliko bolje, nego za prejšnjih dob, ko je bila zadruga krepka, in se torej ni bilo bati, da pogine. Zato pa je posvetovanje sklicane enkéte ne samo za Hrvate, ampak za vse Slovane poučno. Načelno najvažnejše je bilo prvo vprašanje: „Da li bi se kakove stege (omejitve) imale staviti proti slobodnom dielenju još nerazdijeljene zadružne imovine?“

Enketa se je izjavila zato, da bi se ohranile zadruga, torej tudi, da bi se stavile primerne meje deljenju teh osnov.

Razpravljanje 1. dne je bilo jako živo in zanimivo. Sejo je otvoril ban grof Khuen-Hedervary. O zadrugah so zakoni od l. 1850, 1874 in 1876. Novi zakoni so imeli namen individualizovati kmečki stan, to se pravi, uničiti zadruga. Ban sam priznava, da je imela svoboda prostovoljne delitve žalostne posledice. Zadrugarji so začeli deliti zadruga; mnogo neprijetnega se je pokazalo pri spremembah, nastalih vsled delitve zadrug. A gosposka sama ni mogla in ni znala pomagati pri tem, kakor bi bilo potreba. Leta 1880 je bila že tajno deljenih polovica vseh zadrug. Odslej pa se je teženje po deljenju vršilo še brže, nered se je večal od leta do leta, in l. 1887 je bilo obravnavati že o 18.655 delitvah, katerih se je rešilo 3115. Uradniki so se pomnožili, a kljubu temu niso zadovoljevali. Zato se trudi vlada, da bi se po moči zaviralo tako naglo deljenje. Vidi se, da vlada ni načelno proti delitvi zadrug, samo velika naglost ji ni po volji.

G. Stanković, predstojnik not. oddela, sporoča, da je vlada l. 1881 razposlala na občine jednaka vprašanja gledé na ohranjenje zadrug, in vpraša, ali naj bi se prebrali došli odgovori. Sklenili so prečitati iste odgovore pri pojedinih vprašanjih. Potem se prične razgovarjanje.

Dr. pl. Špun-Stričić: Prvo vprašanje je ob jednem celo vprašanje o bistvu zadrug. Ako se postavijo kake meje deljenju zadrug, pomeni to toliko, kakor da se izrekamo za stabilnost ali ohranjenje zadrug. Zakon o delitvi je že 15 let v veljavi. Agrarne in gospodarske razmere so se odtlej spremenile v Evropi, in vprašanje je, ali naj ostane hrvaški kmečki stan takošen, kakoršen je, ali ne. Potrjeno je, da svoboda deljenja kmetij vede do uničenja kmečkega stanu, in posledica je proletarstvo.

V Avstriji so l. 1868 razveljavili načelno nerazdeljivost kmetij. Posledica je, da kmečki stan izgublja zemljo, in sicer od leta do leta bolj. Galicija je v tem pogledu jako poučna. L. 1867 je bilo deposedovanih 146 oseb, deset let pozneje pa 2164, in l. 1880 že 17.000 oseb. Posledice so naravnost pogubne. Na Hrvaškem in v Slavoniji bi moral kmečki stan zginiti jednako, ker tu so samo še 4 petine števila prejšnjih kmetij. V Galiciji in Poznanjski deposedujejo Nemci slovansko prebivalstvo. Na

Tirolskem so omejitve deljenja; zato so kmetje čili, krepki vojaki; v južni Tirolski pa, kjer je delitev možna, razsaja lepra in pelagra. Češka je vzor; tu se ne delé kmetije. Srbija in Rumunska sti zaščitili svoje prebivalstvo od siromaštva. V Srbiji ne sme nobeden upnik vzeti seljaku zadnjih 5 jutar. Seljak v Srbiji ne more postati bezkučnik. Zatorej je treba zakonitim potom zadruga ne samo utrditi, ampak jih tudi zavarovati proti nasilju kapitala. Takó se ravnao tudi na Nemškem po angleškem zakonu o domovih. Zatorej je treba staviti meje delitvi zadrug.

Župnik Zorič se zлага s predgovornikom. Zadržno življenje je tesno zvezano z narodom hrvaškim. Materijalni in moralni razvitek stoji v zadržni instituciji. Svobode, l. 1848. priborjene, ni znal narod porabiti na svoj dobiček. Nekdaj so bile delitve izjema. Namera zakonov od l. 1870 in 1874 je bila, uničiti zadruga, in to se je tudi doseglo. Ta zakon je podsekao koren zadržnemu življenju in je za naš narod velika nesreča. Naš narod posedal je v zadržni divno, dragoceno baštino svojih očetov, in na to baštino so mu mogli zavidni biti naobraženeji in prosvetljeniji narodi, kateri se mučijo, mislijo in vedno premišlujejo razne načine in vsa možna sredstva, kakó da zagotové obstanek svojemu narodu. V 14 letih, odkar je zakon o svobodi delitve zadrug v veljavi, propada narod strašno, in se je zadolžil hipotekarno za 80 in več milijonov gld. In ta denar se ni porabil v investicije, ampak za tekoče stroške! Lepo je bilo, dokler so obstajale zadruga. Na velikem zadržnem ognjišči mogel je slabi, onemogli stari mirno čakati na zadnjo uro svojega življenja. Siromaki našli so dobro obskrb, a deca svojo vzgojo. Sedaj je zadruga uničena, ta predraga zapuščina naših očetov, a hrvaški seljak propada, ker nima zadrugarjev. Zato je on za kar najbolj možno omejitve deljenja zadrug.

Dr. Fran Spevec ni načelni nasprotnik zadrug, pač pa je proti vsakemu omejevanju osebne svobode. Zadruga so do neke meje znane vsem narodom; posebnost zadrug nasproti drugim vrstam občnosti ali skupnosti je v tem, da noben ud zadrug ali zadrugar ne more svobodno razpolagati s svojim deležem, da dalje ne more sprejemati tujcev, in da v zadrugah ni nasledstvenega prava. Nedejivost ni bistven znak zadrug. Pri nas so bile samo zunanje omejitve. Zadruga morejo koristiti samo tam, kjer čutijo in so preverjeni o njih koristi, ker niso imovinske občnosti. S silo se ne dá ohraniti taka institucija; to so priznali največi zagovorniki zadrug. Varovati je take zadruga, katere so složne; kjer ni složne, tam se delé zadruga tajno, ako se zaprečijo. Ako se dovoli deljenje, je potrebno pustiti tudi svobodo do združenja po zadrugah. Razun delitve je tudi drugih vzrokov, zaradi katerih propadajo zadruga. Največe zlo so pač tajne delitve. Zato se zahvaljuje vladi na njenem trudu gledé naredbe o propovedi tajnih delitev.

Turopoljski komeš Stepan Josipović meni, da ni možno več ustanoviti zadrug, ki so razpadle; doba, ko



se je z 12 batinami delala sila, je minila; in je torej zato da bi se pospeševala delitev zadrug.

Nik. pl. Czernikovich je proti temu, da bi se delale ovire delitvi. Napada izjave dr. Špuna, očitajoč mu nedoslednost, ker je bil leta 1874. za svobodno delitev zadrug, a danes je proti njej.

Dr. Špun želi, da zadruga naj bo dom, iz katerega sme izstopiti pojedinec, ne da bi dobil svojega deleža. Mi nimamo dovolj kapitala, zato bi nas kapital zadušil, kakor se to vrši v Galiciji. On pripoznava, da je spremenil svoje prepričanje od l. 1874. Naša domovina, pravi on, je v jednaki nevarnosti, kakor Galicija.

Ljudevit Vukotinović meni, da se ne dá izvršiti omejitev deljenja, češ, da nedostaje družinsko čustvo.

Uroš Vurdelja trdi, da, ako se vestno izvrše omejitve, ohranijo se ne samo sedanje zadruge, ampak oživé še druge zadruge na korist naroda in domovine. On je za vzdrževanje zadrug, in da se delitve zadrugne dovolé samo v slučaju potrebe.

Mirko Hrvat: Tudi jaz sem bil l. 1874. zato, da bi se zadruge razpusstile polagamo. Danes pa javno pripoznam, da sem nasprotnega mnenja. Ne sramujem se tega spremenjenega mišljenja.

Tedaj je bil ves svet za razdeljenje zadrug; danes pa tudi drugod drugače mislijo. Preverjen je, da je v Slavoniji še sedaj 3 četrtine zadrug. Delitve, ki so se izvršile, bi se utegnile zopet poravnati; vsekakor bi bila drugače velika škoda. On želi korist in blaginjo naroda, in zato naj bi se dal zakon, po katerem naj bi se ne branile samo še obstoječe zadruge, ampak tudi, da bi se v občé ne delile kmetije in kmečka posest. Dokler ne bo takega zakona, predlaga, naj se zabrani vsaka delitev zadrugnega imetka.

Oddelni predstojnik Stepan Spevec misli, naj bi se delitvi zadrug ne delale nikake zapreke.

Prof. dr. Izidor je odločno zato, da se ohranijo zadruge. Individualizem in gojenje njegovo in cilj, po katerem bi bilo težati, individualizem je zmota znanstva in pratkiškega življenja. V našem narodu ni nikakor še zamrlo družinsko čustvo; klasiški svedoči o tem vlada sama, ki je z naredbo od l. 1877. prepovedala, da bi smeli skupaj živeti člani razdeljenih zadrug, „da bi se v vsakem deležniku vzbudilo in gojilo čustvo za oddeljeno imetje\*“<sup>4</sup>. Zadruge so v resnici oskrbovalnice za starost; kajti če je tudi tu pa tam ubogih zadrug, je pa spominjati na nekdanje bogate zadruge v Slavoniji. Dežela ima v zadrugah tako velikansko zavarovalnico za starost, bolezen in nezgode, kakoršne bi ne mogli napraviti v toliki dovršenosti niti z največimi denarnimi žrtvami. Poglejmo samó na občinske oskrbovalnice za uboge: Kako revne so one gledé na delitev pomoči!

Zadruge rešujejo sicer tudi važni socijalni problem, ker zagotavljajo pojedinu takó imenovani minimum za obstanek in še večim željam socijalne politike ustrezajo zadruge, ker zagotavljajo drugod delu skrženo odškodnino v popolni meri. Zadruge so dejanski osnova, kakoršna so imeli pred očmi starejši socijalogi, zlasti Hall, in možno je, da so ti vplivali na organizatorje vojne granice, ki so hodili vsopredno z znanostjo svoje dobe. On je torej odločno za to, da se sedanje zadruge ohranijo kolikor možno, in da se poleg teh osnujejo še nove. Najboljšo omejitev zadrug nam kaže pravi pojem o bistvu zadrug, katere so preustrojali, ne da bi jih umeli. Zakon in naredbe ravnajo z zadrugami izrecno kakor s soimetjem, kar pa zadruga ni; zadruga je skupno imetje, zadruga je juristiška oseba s trajnim namenom, kateri ni zasebni namen sedanjih članov. Člani zadrugni imajo torej samo pravo sočlanstva, sočlanov, ne pa prava zasebnega imetja na zadrugni substanciji. Kdor hoče torej izstopiti iz zadrug, svobodno mu; on naj dobi ponajveč znesek, s katerim se odpravi za vselej. Vsota vsake take odprave naj ne znaša več nego tretjino dvajsetkratnih katastralnih dohodkov, in naj se izplača v primernih, ne obtežnih obrokih. Taka določba utegne varovati zadrugo izdatnišé nego materijalna sila.

Dr. Brlič meni, da je velika razlika med vprašanjem ob ohranjenji kmečke posesti v občé in vprašanjem delitve obstoječih zadrug. Zadruge da obstojé v mnogih delih naše domovine. V bivši krajini se je stara historiška zadruga delila in se še deli in uravnava v več manjših zadrug. Govornik je uverjen, da obstoječo zadrugo je vredno varovati v njenem obstanku. On se zлага s tem, da se uvede proti delitvi zadrug večja omejitev. Prašanje o ohranjenji kmečke posesti je neizmerno važno za naš narod, in treba je, da ne zgine več z dnevnega reda; vlada naj bi skrbela, da se napravi zato poseben zakon.

Dr. Mikulčić konstatuje, da so se izrekli blizu vsi člani enkète za omejitev deljenja zadrug.

Ban resumnuje po tej razpravi, ki je trajala kake 4 ure, ter je zadovoljen s tem, da so vsi jedini o potrebi, da se ohrani kmečki stan, in da so preverjeni o tem, da se najprimerniše ohrani kmečki stan z vzdrževanjem zadrug.

Da ta institucija najbolje odgovarja zgodovinskemu razvoju hrvaškega naroda, da je dobra in zmožna za nadaljnje življenje, je brezdvomno dokazano s tem, da traja toliko vekov. L. 1848. je jako vplivalo na zadruge, ker so obračali individualno svobodo tudi na zadruge.

Načelo zadrug, pravi dalje ban, je sloga. Individualizem pa je sloga zatrl. Individualnost se je razvila, ali individualna razsodnost je ostala nerazvita. On ne zanika, da bi ne bile zadruge dobre, vendar najboljše osnove ne vidi v njih. Resnica je, da so se delile zadruge, in da posledice te delitve so škodljive. Zato je

\* Ta naredba najbolj kaže, kaj vlada prav za prav namerja z zadrugami. Op. ur.

treba rešiti in hraniti zadruga, kolikor koli je možno. Prikazni, ki se razkrivajo sedaj, so znamenje bolezni, ki je nastala vsled neugodnih razmer; zato je treba bolezen spoznavati in po tem uravnati zadružne razmere. Ban je živel v krajih, kjer so zadruga, in kjer je bilo v resnici *vzorno stanje*; v sedanjem nezdravem položnju vidi on strani, katere bi vedle do ozdravljenja. On meni, da tujci, če se naselijo v deželi, dajo spodbuden zgled domačinom. V gornjih krajih Hrvaške so ljudje krepki, pridni, delavni. Ti grejo na zaslužek drugam, prinesejo domu denar in oživljajo zopet moč zadrug. On se nadeja, da zadruga doseže zopet vzorno stopinjo, na kateri je bila poprej. Zadnjih 20 let sta delitev zadrug in pa lenoba, le izpodkopovali vzorne razmere. Vladi je pred vsem do tega, da uravna zadruga in sicer z nekaterimi omejitvami zadružnega zakona. Nezdrava razmera da tiči v tem, ako se sme postaviti pojedinca nad vso zadrugo; to izvira iz individualne svobode, katere se poslužujejo taki, kateri jo zaslužijo najmanj. V zadrugah pa ima večina večo vrednost, nego pojedinca. Prejšnjih omejitev ni možno zopet uvesti, ker s praktiškega stališča ni nikogar, ki bi stvar držal v redu. Ker ni domačinca, da bi zapovedoval, bi bilo to storiti gosposki. Za to pa tej

nedostajajo moči. Zato more živeti zadruga samo tam, kjer jo želé in kjer se hočejo vladati sami. Drugod, kjer tega ni, se ne bo mogla zavirati delitev zadrug. On je zato, da se obvarujejo *zdrave zadruga*, in da se kar možno *naglo uvedejo zdrave razmere*. On ni proti delitvi zadrug, ampak samo za primerno omejenje in obteženje delitve. Predno je možno urediti nasledstveno pravo in kmečko posest, treba je rešiti zadružno vprašanje in je vstvariti zdrave razmere.

Nadalje so se razpravljala podrejena vprašanja, in hrvaške novine pretresajo stvar sedaj pred deželnim zborom še posebe. Vsekakor se je nadejati, da se bo deželni sabor držal nasvetov enquete, ki je načelno in odločno za ohranjenje zadrug.

Vsekakor je pomisliti, da zadruga je osnova, po kateri in da s pomočjo še drugih slovanskih družbeno-gospodarskih osnov bi se utegnil vstvariti, razviti in utrditi *cel gospodarski sistem*. Kakor smo že prilično povdarjali, Slovani greše proti sebi v tem, da ne poštevajo novih razmer in da zaradi teh odmetajo najboljše slovanske osnove, namesto da bi načela istih osnov uporabljali tudi za druge dele narodnega gospodarstva.

## „Pismo Strossmayerjevo.“

**G**e dni je prijavila „Kölnische Ztg.“ pismo, o katerem je trdila, da je posnetek pisma, ki bi je bil poslal vladika Strossmayer papežu v svoje opravičenje zastran Kijevske brzozjavke. Konec, pa tudi vsa oblika tega pisma nista taka, kakoršna bi pričakovali od opravičevalnega pisma ali v obče pisma, ki ima kaj razlagati in dokazovati. „Obzor“ in drugi listi tudi pravijo, da je to pismo apokrifno ali podtakneno. Vendar pa odgovarja vsebina vsaj nekoliko mišljenju Strossmayerjevemu; zato ponatisnemo po prevodu „Sl. Nar.“ tudi mi nekatere stavke:

... „Vsemu mojemu, vročeljubljenemu narodu, ki je za vero svojo in za vladarja na mnogobrojnih bojiščih krvavel, bije to srce v kremeniti zvestobi nasproti, ž njim pa objemlje vso ono veliko obitelj narodov, ki je z vezmí vzajemnosti slovanske neločljivo med seboj se pobratila. Ako je v resnici srce Tvoje svetosti najpohlevnejega sina smelo biti posvečeno le najmanjemu mojega naroda delu in bratskih mu narodov, ako sem se zares s tem, da sem vedno za vso slovanskih svojih bratov milijonno občino čutil in deloval, zagrešil proti visokemu pastirskemu poklicu svojemu, bodem rad v krščanski ponižnosti nosil vse „*poenae latae potentiae*“. Daleč bodi od mene, o sveti oče, da bi pred duševno oko Tvoje klical ona stoletja, ko je slovanski meč bliskal se v solnčni luči, da je od našega kontinenta zapada

odbijal Turčinov naval. Dočim so Romani in Germani varni vsake nevarnosti, ki bi bila opasna njihovi pravi življenski žili, z vso silo delovali za kulturni razvoj svoj, sojeno je Slovanu do najnovejše dobe, da je vedno branik onim srečnejšim narodom, ki ne bivajo na krščanskih pokrajin meji. Slovan pretakal je svojo srčno kri, da je o svojem času zavračal islama naskok proti severu in zahodu. Kakor Madjari, krvaveli so tudi Hrvatje, kakor Avstrijci, boril se je tudi Hrvat za Boga in cesarja, na vseh bojiščih, kamor sta jih vodila strah božji in domoljubje. . . . Baval sem se pač že leta in leta temeljito z veroizpovedanjem mnogih milijonov nekatoliških bratov slovanskih, toda — z veselim ponosom to danes priznavam — le v ta namen, da bi je pridejal v naše sv. katol. cerkve naročaj. To zmatram za delovanja svojega cilja, za svojo pravo apostolsko nalogo. — Pokatoličenje Rusov je vsled visoke inteligencije in izobrazbe tega najmočnejega naroda v Evropi, izvestno lažje, nego Bolgarov in Srbov. V tem oziru ima Rusija osvojevalno civilizatorno kulturno zadačo, krasnejo in bolj vzvišeno, nego vsaka krvava zmaga na svetovnih bojiščih. Kot dober avstrijski in hrvatski domoljub menim, da smem devetstoletnico pokristjanjenja Rusov tem zadostneje sopraznovati, ker so Kijevske slavnosti bile v spomin na oni neizrecno lepi dan, na oni prekrasni dan, ko se je občina mnogo milijonov duš iz nevere in po-



ganstva temne noči pripeljala na krščanstva jasneje višine. Moje obnašanje nasproti politični sistemi, sedaj vladajoči v kraljevinah Hrvatski in Slavoniji, ki se najzvesteje držita presvetle krone cesarske hiše habsburške, ne more se imenovati niti nedinastičnim, niti nepatrijotičnim. . . .

Sveti oče! Stebri sedanje vlade v Avstriji torej tudi prestola, poslali so mi povodom moje letošnje zlate maše adresno čestitko, katere srčnost me je globoko ganila, da, napolnila z visoko radostjo. Ti veleučeni, razsvetljeni možje ljubijo cesarja svojega in mu gotovo neso manj udani, njegovi ogerski svetniki. Poslednjih politični idejal pa je popolno zatiranje slovanskih mojih bratov, za kojih prava ne zahtevam drugega, nego pravičnost! Jaz s sedanjo politično sistemo v domovini svoji nesem zadovoljen, ne morem biti zadovoljen z njo, ker je to sistema zatiranja velikega in svobodnega naroda na svoji lastni, takó vroče ljubljene, zvesto čuvani, s svojih sinov dragoceno krvjo več stokrat pognojene zemlji. . . . Tudi političnih pravic svojih kot član zakonodavnih korporacij ne uporabljam in se jih že desetletja ne udeležujem. Kaj torej hočejo nasprotniki moji od mene? Morda predolgo živim nekaterim med njimi, ki imajo morebiti že pripravljenega moje škofije dadiča, veččega jezika madjarskega?“

„Köln. Ztg.“ trdi in objavlja pismo, vsled katerega bi je bil poslal dr. Tr. I. P. Vuchelics dehanč in tajnik vladika Strossmayerja, pismo poslednjega, torej trdi, da bi ne bilo pismo podtakneno. Nasprotniki so pa pismo porabili kot pravo. Zato so pa takoj skovali v Avstriji in zunaj našega cesarstva hude članke zaradi tega pisma, na čelu so tudi sedaj Neue Freie Presse, Pester Lloyd itd., torej listi, o katerih je znano, da služijo vsakovrstnim interesom za dobro plačo. Kaj pa imajo ti listi proti do-

stojanstveniku, ki služi v katoliški državi katoliškim interesom? „N. F. P.“ hoče vladiko v svojem 'strupen m članku od 6. t. m. poučevati Strossmayerja o patrijotizmu n meša hrepenenje po kulturni skupnosti vseh Slovanov zopet s političnim panslavizmom. Glasilo nemško-avstrijskega kluba pravi, da Slovanom avstrijskim ni težati po drugi skupnosti, kakor po oni, ki je „utemeljena v ustavi monarhije“, in pristavlja, da ta politični sistem „zagotavlja Hrvatom, kakor Čehom, Poljakom in Slovencem njih narodnost, da pa zahteva, da se združujejo njih interesi v interesu monarhije.“ . . .

To Slovani Avstro-Ogerske dobro vedó brez prvega židovskega glasilo Avstro-Ogerske. Ti Slovani pa smejo vprašati: Ako je narodnost zagotovljena slovanskim narodom v Avstro-Ogerski, zakaj jim podtikajo veleizdajstvo, kedar zahtevajo izvršbo onih naredeb, ki jim v resnici zagotavljajo narodnost? Slovaki ničesar ne vedó, da bi jim bila narodnost zagotovljena; madjarske stranke z vlado na čelu delajo ravno nasprotno to, kar spodkopuje narodnost. In Strossmayer ne hrepeni po ničemur drugem, kakor da bi se narodi slovanski ne potopili kljub ustavi v morji madjarskega globusa in onem nemškem morji, v katerem so poginili polabski Slovani in se potapljajo proti svoji volji poznanjski Poljaki, lužiški Srbi itd.

No, tudi ko bi ne bil pisal Strossmayer navedenega pisma v svoje opravičenje, ostane v njem resnica, kar je pisano o sistemu ogerske vlade, in odtod strupena jeza prvega židovskega lista na Ogorskem, onega glasila, o katerem se je tudi Rieger ondan pritoževal, da se vtika v češke in v obče tostranske zadeve. V resnici napuh madjarski je velik, ker čuti drugo mogočno moč za seboj; napuhu sledi pa vendar pad. Želeti je samo, da bi ta pad ne bil na škodo onim, ki so brez napuha.

## Židje in velike šole v Avstriji.

**N**isti meri, kakor se Židje v Avstro-Ogerski množe veliko bolj, nego vsak drug narod, težé tudi v vsakovrstne šole, in ker Židje bogaté bolj, nego vsak drug narod, je število židovskih otrok po šolah še večje, nego kažejo razmere množenja Židov nasproti drugim narodom. Jednako pa zasedajo Židje tudi učiteljska mesta. Kakor drugod, imajo Židje kot profesorji tudi na velikih šolah nenavaden vpliv. Takó prihajajo učenci in dijaki drugih narodov v neposredno dotiko z židovsko mladino in z židovskim učiteljstvom. Kakor vpliva židovsko takó imenovano „obče mnenje“ na odrasle ljudi, na občinstvo avstro-ogerskih narodov, jednako sliši mladina istih narodov židovsko mladino, židovske šolnike ter kolikor toliko podlega židovskemu mišljenju in čustvovanju. Ni naša naloga razpravljati, kakó se židovski živelj razločuje od mišljenja in čustvovanja drugih nesemitskih

narodov. Opominjamo samo, da celó pisava, slog, torej tudi ustni govor židovski razkriva neko občo drobljenje in razkosovanje stavkov ter kaže celó po tej zunanji obliki neukusnost, neestetičnost v primeri s stavki in govorom narodov ariškega pasma. Žid, naj bo še toliko omikan, ne more spisati nikdar prave znautsvene knjige, kakoršne objavljajo učenjaki ariškega plemena. Globokosti ni zapaziti v židovskih delih, in kjer se prikaže, je — izposojena. Knjiga, ki jo spiše Žid, nima nikdar prave notranje celote, ampak je razkosana, brez prave zveze; zveza je samó umetna, v pravem pomenu besede s k r p a n a. Povsod, v vsakem poglavju so logiški skoki; namesto pravega logiškega razvrščevanja mislij, zapaziš pritikle, pristavke, opomnje, ki ne spadajo k stvari. Celote sistematiške nikdar ne zaslediš; take celote ne more vstvariti židovski razum. In kakor je notranja raz-

vrstitev nelogiška, nesistematiška, ravno taka je tudi oblika stavkov. Opazuj, slovanska mladina, židovska takó imenovana znanstvena dela, pa zaslediš, kar smo tu navedli v najkrajših opomnjah.

Ravno zaradi nedostatnosti in nesposobnosti v znanstvu, ki jo povsod razkriva židovski razum, je pa jako škodljivo znanosti v obče, da se Žid vsiljuje v literaturo in znanstvo. Ravno zato, ker slog mišljenja vpliva na šolsko mladino, ni pač vse jedno, ali poučuje isto mladino Žid, ali ud kakega drugega ariškega naroda.

Ariški narodi, torej tudi slovanski, so že dovolj dokazali, da so sami dovolj izvorni in sposobni v oboru obče véde in pojedinih znanostij. Ariški narodi so dovolj krepki v svojem razumu, da ne potrebujejo znanstvene pomoči manj sposobnega ali za vedo celó nesposobnega razuma, kakoršen je židovski. Nasprotno se je ariškim narodom varovati načelno, da jim logiškega in ob jednem estetiškega mišljenja ne pokvarijo narodi, ki kažejo očitno nedostatnost razuma gledé na vso vedo.

Največo škodo trpé veliki znanstveni zavodi, ako tu zajemljejo mesta učitelji iz rodu nesposobnih narodov. Velike šole in znanstvene akademije se torej najprej zagrešujejo proti lastnim namenom, ako sprejemljejo nepoklicane ude v svojo sredo.

Avstrija ima večinoma nemška vseučilišča in nemške velike šole. Še takó imenovano češko vseučilišče je tako, da propadajo tu dijaki zaradi nemščine. Pa tudi, ko bi imeli avstrijski Slovani zares zares slovanske velike šole, bi dijaki slovanskega rodu zahajali na nemške šole iz raznoterih vzrokov. Sedaj pa obiskujejo slovanski dijaki nemške velike zavode v toliko večem številu. Ako so torej na nemških vseučiliščih neprilicnosti, trpé poleg nemških tudi slovanski dijaki. Ker se vsiljuje židovstvo sosebno na nemške velike šole v Avstriji, je ono v dotiki tudi s slovanskim dijaštvom. Posledice židovskega vpliva zadevajo torej poleg nemških tudi slovanske dijake, in ker prihaja z vseučilišč konečno vpliv tudi na inteligencijo in potem občinstvo slavanskih narodov, je očitno, da židovstvo deluje tudi po šolstvu na Slovane.

Nad šolstvom ima moč osrednja vlada. Jako se je čuditi, da se slovanski zastopniki nič ne zmenijo gledé na to, kakó postopa naučno ministerstvo gledé na izbiranje učnih močij na velikih šolah. In še čudniše je, da zastopniki slovanskih narodov niti ne podpirajo onih Nemcev, kateri spoznavajo škodljivi vpliv židovstva tudi na velikih šolah. Ta točka je prevažna, in vidi se, da oziri, ki jih vedno imajo slovanski zastopniki, kazé njih delovanje na najimenitniše strani.

Tolika večja dolžnost pa nastaja slovanskim novinarjem, da popravljajo, kar opuščajo slovanski voditelji in poslanci.

Že l. 1885. je sedaj že pokojni Greuter kazal, kakó raste moč židovstva sosebno na Dunajskem vse-

učilišči. No, danes je moč židovska na istem vseučilišči še večja. Državni poslanec Vergani, nemški antisemit, je z nemško-nacijonalnega stališča letošnjo spomlad opisal razmere gledé na židovstvo Dunajskega vseučilišča. Interes, ki ga je imel ta poslanec pred očmi, je skupen z interesom, ki ga imajo na velikih šolah tudi Slovani. Zato izročimo slovanskemu občinstvu govor, ki ga je imel Vergani 5. maja v Dunajskem državnem zboru, prevedemo ga po „Unverfälschte Deutsche Worte“ od 16. maja t. l. toliko rajši, ker je znano, da židovski listi take govóre zatrejo navadno popolnoma.

Govor se glasi: „Ako govorim o velikih šolah in sosebno o Dunajskem vseučilišči, mi je, žalibože, tudi danes povoljna prilika, zopet pritoževati se o poživljenji na vseh poljih javnega življenja. Jaz morem in hočem Vam, gospoda, dokazati, da Židje nam ne odtegujejo samo gmotne blaginje, katero smo si pridobili s tisočletnim kulturnim bojem . . . .

Predsednik (ga ustavi): Prosim, gospod poslanec, Vi se dotikate zopet temata, ki ne spada k stvari. Ako boste govorili dalje tako, Vam odtegnem besedo. Pustite vendar Žide pri miru.

Poslanec Vergani: Prosim Vzvišenost, ako pa je na vseučiliščih 40 odstotkov židovskih dijakov in veliko več, nego šestkrat toliko odstotkov profesorjev, kakor bi odgovarjalo odstotku števila židovskega prebivalstva, potem mi je vendar omeniti tudi Žide, ko govorim o Dunajskem vseučilišči. (Poslanec Fiegl: Vi ste tudi člani vseučilišča!) Jaz hočem torej dokazati, da nam hočejo Židje upleniti tudi svobodno védo, ki je daleč od sebičnih namenov, da bi zasedli mesta, ki pripadajo domači inteligenciji, do cela s člani svojega pasma. Nemška velika šola na Dunaji, na katero smo bili do danes z največo pravico ponosni, postaja vidoma semitska akademija, na kateri dobiva prednost in narašča rapidno semitski živelj takó, da dela veliko preglavico vsakateremu poslancu domačega prebivalstva. Hočem Vam, gospoda, saj se držite vendar trdno liberalnih načel enakopravnosti — navesti številke prebivalstva, da določim odstotke, ki jih dobivajo Semiti v tem prebivalstvu.

V skupnem prebivalstvu države okoli 24 milijonov je nad pet četrtin Židov, kar odgovarja odstotku 5. Bilo pa je v zimskem tečaju letnika 1883/84 med 5220 slušatelji vseučilišča že 1700 Židov, torej 33 od sto in ne 5 odstotkov, torej šestkrat toliko, kakor odgovarja odstotkom števila prebivalstva. Letošnjega leta 1887/86 pa je že med 6340 slušatelji okoli 2500 Židov, torej 40 odstotkov, po takem osemkrat toliko, kakor bi odgovarjalo odstotkom.

Dà, gospoda, moja, ako bodo rastli odstotki dalje takó, kaka bo z dijaštvom v 50 letih? In da bodo rastli, dokazujejo podatki, katere čitamo v zadnji statistiki, kateri pripovedujejo razločno, da iz osnovne šole prihaja v



srednje šole krščanskega prebivalstva samó 22, židovskega prebivalstva pa 77 odstotkov in iz srednjih šol na vseučilišče zopet znatno več židovskih učencev, nego krščanskih dijakov. Odstotki židovskih dijakov na tehniških šolah so popolnoma podobni, potem ko je vendar v poletnem tečaju 1883 na 1100 slašateljev tehniške velike šole in velike šole za kmetijstveno kulturo prišlo 350 židovskih slušateljev.

Ravno takó bi moralo po navedenem liberalnem načelu jednakopravnosti med 280 rednimi in izrednimi profesorji in docenti po razmeri 5 odstotkov, odgovarjajoči številu prebivalstva, biti 14 profesorjev, ki so Židje. De facto pa je veliko nad 80 židovskih profesorjev in docentov na vseučilišči, torej osemkrat toliko. Ko so dobili pred stoletjem Židje dovoljenje za obiskovanje šol in da morejo doseči doktorski naslov, tedaj je bilo na vseučiliščih izrecno določeno, da akademiški dostojanstvenik ne sme biti nikdar Žid. Tega so se držali tudi do poslednje dobe. Še le ko se je poslednjih let pomnožilo gospodstvo in moč Židov, je zasedel Semit za Semitom učno stolicu na vseučilišči; leta 1879. je bil že Žid izvoljen celó dekanom juridiškega oddelka.<sup>1)</sup> Danes so na tej fakulteti med 20 profesorji 3 Židje in med 20 docenti celó 8 Židov, ki hočejo postati vsi profesorji. Pred desetimi leti ni bil na tem oddelku niti jeden Žid; danes jih je 11. Kaka zopet bo za 10 let, ako se ne postavi jez tej semitski povodnji profesorskega kolegija? Ako pa učé pristaši Talmuda pravoslavje, ali je čudo potem, ako se morajo krščansko-germanski nazori umikati talmudskim pravnim nazorom? Ako ti talmudski nazori zvitosti, sleparjenja, lisičnosti (poslanec dr. Bloch: To je laž! Nasprotovanje na skrajni levici.) Navedem Vam Talmud, potem me utegnete pobiti. Še je čas, visoka zbornica, to zaprečiti. Trdni nemški profesorji so se branili, da bi dobil židovski živelj večino na tej fakulteti. Ni davno, kar se je zgodilo, da so bili odločno zavrnjeni predlogi židovskega dekana, da bi se imenovala dva Žida, nekdanji Frankobrodski odvetnik in sin predstojnika tukajšnje židovske občine, rednima profesorjema.

Ako pa najviša učna uprava ne sprevidi kmalu nevarnosti prevelikega množenja židovstva v tukajšnjem profesorskem kolegiji, potem prejdejo kmalu na dnevni red tudi gledé na toliko upravičene ugovore teh vrlih nemških profesorjev, in Semiti bodo pregnali vse naše krščansko-germanske učenjake na naših nemških velikih šolah v zunanje dežele, Židje in židovski tovariši zasedejo prazna mesta, in vsaka nadeja izgine za vselej, da bi se naši nekdanj toliko imenitni učni zavodi povzdignili zopet do svojih prejšnjih višin. Židovski dijaki, ki vrejo v množicah na te šole, podajajo snov ali materijal za

odvetniški stan, da prejde tu nekdanj toliko spoštovani stan popolnoma v roke tega nomadnega naroda. Židje, ki učé pravoslovje, Židje, ki zagovarjajo in razlagajo pravo, to je strahovita slika bodočnosti, katero vidimo danes že dovršeno nekoliko; nedostaje samo še, da bi Židje sodili, in pač obupati bi nam bilo nad našim dobrim pravom.

Najrajši se učé Židje medicine. Med 2287 rednimi in 836 izrednimi, skupno 3123 medicinci, jih je že nad 50 odstotkov, in v letošnjem letniku že 61 odstotkov. (Slišite! na skrajni levici.)

Izbirajo si ta studij, ker vedo, da bolni in trpeči človek ne skopari s plačilom, ako mu le obeča zdravje in nado zdravja, in ker znajo izvrstno porabiti reklamo. Zdravljenje nekaterih boleznij so si prisvojili židovski zdravniki kot lastno polje, in zato porablajo in izkoriščujejo največo reklamo, katero pač čitamo od dne do dne v vseh židovskih listih. Bolnik, ki stopi čez prag takega židovskega reklamo za se širečega zdravnika, postane popolnoma njegova žrtva, kakor ubog dolžnik židovskemu obrtniku. Izza pradavnih časov hrepené Židje po tem, da bi dosegli zdravniški monopol, ker so vedeli, da s tem pridobé vplivno mesto v občinstvu. Danes so dosegli ta cilj, danes ne zahtevajo več kakor poprej, trpnosti, enakopravnosti, ne! danes jim je jedino do tega, da bi izpodrinili domačince; danes nam je odgojevati Žide, ne samo iz Avstrije, ampak tudi iz Rusije, Poljske, Ogerske, Rumunske, in nam jih je izobraževati z našimi davki, in stroški niso majhni; Dunajska velika šola stoji nad 800.000 gld. in vse velike šole skupaj 3.600.000 gld. S predrznostjo, ki je svojstvena temu pasmu, se vsiljujejo v vse dvorane, kjer se uči in para, in porivajo domače dijake nazaj.

Kaki boji so bili, da bi se stipendiji, od domačinov namenjeni domačinom, izročili Židom, in jih imajo z večine oni v svojih rokah. In takó se z denarnimi našimi davki vzrejajo orientalski tujci, in dandanes gledajo, kakó bi se zato vgnezdili kot doktorji, kot profesorji, kot docenti v vseučilišče in v bolnišnice, in kako odvzeli domačinom mesta, katera pristajajo njim. Že danes je dejanska resnica, da največi del vojaških zdravnikov so samo Židje. Kakó so delali proti opravičeni nameri, ki se je sprožila z merodavnega mesta, da bi se obnovil Jozefinum; vedli so se, kakor da bi nasprotovali Madjari, v resnici pa je tu židovski interes. Židje so prav dobro vedeli, da ko bi mogla država sama vzgajati vojaške zdravnike, bi oni za vselej izgubili monopol za vojaške studije. Celó velespoštovani član gosposke zbornice, imenitni profesor Billroth, se je čutil prisiljenega spregovoriti o Židih, o tem kar uganjajo, in o njih narodnem položnji na vseučilišči. V svojem leta 1876. objavljenem delu „o poučevanju in učenju medicinskih znanstev na vseučiliščih nemškega naroda“ govori on na strani 148 do 154 o žalostnih razmerah medi-

<sup>1)</sup> Tu opomnimo, da je za šolsko leto 1888/89 na Dunajskem vseučilišči izvoljen dr. Ed. Suess, kakor znano, krščen Žid, celó rectorjem magnificom.

incev, ki se učé na Dunaji in pravi — dovolim si prebrati to mesto, Nj. Vzvišenost, gospod predsednik pač ne bo proti temu — (bere):

„Na Dunaj prihajajo, zlasti iz Galicije in Oggerske mladi ljudje, z večine Izraeliti, ki nimajo absolutno nič, in katerim so zabili v glavo bedasto misel, da bi mogli na Dunaji prisluževati si ob enem denarja (s poučevanjem, z majhnimi postrežbami na borzi, s krošnjarstvom in z žveplenkami) (Veselost na skrajni levici) in pri tem učiti se medicine. Če poštujemo vse, plevel Dunajskega dijaštva, ki se žalibože ne dá iztrebiti do cela, nima korenine v Dunajskem vseučilišču in njegovih napravah, ampak v svetovnem Dunajskem mestu, prenapolnjenem z raznoterimi narodnimi življi, kamor je postavljeno vseučilišče. Jaz sem popolnoma po pravici že večkrat povdarjal, da niso Nemci, ampak po največ hudi gališki in oggerski židovski življi, ki morejo vspevati jedino na Dunaji tako, kakor sem omenil poprej.“

Dalje piše on (bere):

„S popolnoma nezadostnimi sredstvi in popolnoma neosnovanim optimističkim nazorom o svetu pričeti pot (kariero), brez vsakega samospoznanja, v zaupanju na srečo in lastno delo, je specifiški židovski. Ta borba utegne imeti prilično vspehe, vendar nevspeh ne spameti Žida, ampak ga demoralizuje. Dozdeva se mi, kakor da bi bili oggerski in gališki Židje prirodno silno pokaženi vsled večnega ženitovanja med seboj in vsled prezgodnje ženitve, in kakor da bi v mnogih krajih propadali vsled neke telesne in duševne pokaženosti.“

Dalje (bere):

„Jako in obče razširjena je zmota, da govoré o Židih kakor o Nemcih, ali Madjarih, ali Francozih, ki bi imeli samo po naključji drugačno veroizpovedanje, kakor večina ostalih prebivalcev Nemčije, Oggerske ali Francije. Pogostoma pozabljajo, da so Židje strogo razločen narod, in da Žid, ravno takó, kakor Perzijanec, Avstraljec ali Afrikanec ne more biti nikdar Nemeč.“

Nočem Vas nadlegovati s celim sestavkom in hočem navesti samo sklep (bere):

„Da so si imenitni ljudje vseh vekov in vseh narodov v velikih občih človeških vprašanjih simpatički, to je jasno; ali jasno je meni tudi to, da občutim še danes kljubu vsemu premišljevanju in individualni simpatiji razloček med čisto nemško in čisto židovsko krvjo takó globoko, kakor je utegnil občutiti Tevtonec razliko med seboj in Feničanom.“

Tako je pisal Billroth leta 1875., v letu, ko ni bilo antisemitsko gibanje še toliko, kolikor je danes. Danes pa pripoznavajo njegove nazore kot popolnoma opravičene, in lani jih je ponavljal v svojih „Aphorismih“, v katerih se ustavlja prenapolnjevanju vseučilišča z „oggerskimi zunanjki“, s čemur je očitno mislil na oggerske Žide.

Ako se velik del krščanskega ljudstva nekako boji in hudo plaši, da bi je zdravil židovski zdravnik, ni obsojevati te instinktivne protivnosti, ako se seznanimo z dotičnimi talmudskimi zakoni, kakor sem storil jaz. Hočem Vam natanko navesti vire, da utegneta eventualno sami pogledati v dotične knjige.

V izlečku, ki sta ga napravila dva rabinca, Josip Karn, rabinec v Palestini, in Mozes Uesseres, rabinec v Krakovem, leta 1576. iz velikih židovskih zakonikov, Talmuda in Maimonovega Mišna Thora, „Schulchan aruch“, t. j. pokrita miza, ki ima kot popolni zakonik veljavo za vse Žide, najdete (bere): „Schulchan aruch Jore Deah §. 158, vzet iz Maimona in Talmuda Aboda Sarah, pag. 26. „Žid ni dolžen Akuma (kristijana), s katerim živi v miru, ubiti neposredno, vendar pa mu je strogo prepovedano rešiti takega Akuma od smrti.“

Predsednik (seže vmes): Dokler ste govorili o razmeri židovskih in krščanskih učencev in profesorjev, sem to še dovolil, ali Vi razpravljate temat v obče in brez nobene dotike z velikimi šolami. Prosim vendar ne nadaljevati tako!

Poslanec Vergani: Prosim, gospod predsednik, ako hočem dokazati, da je množenje števila židovskih zdravnikov nevarno krščanskemu prebivalstvu, mi je vendar navesti zakon iz Talmuda. Ali mi je dovoljeno nadalje brati stavek? Bom kratek. Torej je tu dalje (bere): Haga, vzeto iz Tospatha in Mardachia v Talmuda Aboda Sarah in iz Sephera Mikvottha Gadola: Židu je dalje dovoljeno, poskusiti na Akumu (kristijanu), ali je kak lek zdravju škodljiv ali smrtno nevaren . . .“ (Poslanec dr. Bloch: To je vse izlagano, kakor vse, kar ste povedali v zadnjem govoru o Židih! Poslanec Fiegl: Oglasite se vendar k stvarnemu popravku).

Predsednik: Gospod poslanec, potem ko se niste ravnali po mojem opominu, da bi ostali pri stvari, Vam odtegnem besedo.

S tem je moral poslanec Vergani pretrgati svoj govor. Vendar je navedel dovolj statistike, da se vidi, kak vpliv, kako moč je židovski živelj dosegel, sosebno na največem vseučilišču Avstro-Oggerske.

Vsled židovskega vpliva na Dunajski veliki šoli trpi pa ne samo znanstvo, ampak tudi družbeno življenje med profesorji in med dijaki. Profesorji, če kaj veljajo, ne marajo biti v družbi židovskih koleg in grejo v resnici rajši drugam, najbolj na Nemško. Mi poznamo izvrstne moči, ki se niso vtikale nič v politiko in so bile prijazne tudi slovanskim dijakom, pa so se odtegnile Dunajskemu vseučilišču. Kapacitete ne marajo za židovsko reklamo, in zaostati pa tudi nočejo zaradi tega.

Tudi ponavljamo, da je bilo vedenje nemških dijakov nasproti slovanskim veliko strpnije in tu pa tam v resnici prijazno in odkrito, dokler niso pridrli židovski dijaki vmes in niso pokvarili akademiškega društvenega življenja. Pa nemški dijaki že spoznavajo židovske tovariše in ogibljejo se že celó židovskih profesorjev. Tako so pri zadnji inauguraciji na Dunajskem vseučilišču izostali, jedino zaradi tega, ker jim novi rector magnificus ni po volji zaradi svojega rodu. Želeti je torej zdravega prevrata.



## Od vstoka nemškega cesarstva.

Graška „Tagespost“ ima zvestega in jako vestnega sotrudnika z znamko „Dr. Gh.“ Ta dopisnik opazuje nemško gibanje po vseh krajih in zapisuje natančno, kakó napreduje nemštvo zlasti vsled raznovrstnih naredeb. On je popolnoma hladen, ko dokazuje s številkami, kakó Nemci tujčijo Slované, in prorokuje, v kolikih letih izgine ta ali oni odlomek slovanskega plemena. V št. 294 od 23. okt. t. l. je navedeni list zopet priobčil članek, zanimiv za vse Slovane, pod naslovom „Aus dem Osten des Deutschen Reiches“ (Od vstoka nemškega cesarstva); ta sestavek se glasi dosledno:

„Petnajst let je prešlo sedaj, odkar jo zaukazal pruski kralj Viljem I. s posebnim razglasom, da v vseh pruskih pokrajinah, v katerih bivajo podaniki neneemškega rodu, torej Poljaki, Litvani, Vendi, Čehi, Danci in Valoni, naj se skrbi po šolah, da se vsak otrok nauči nemškega jezika! Posledica tega razglasa je bila, da so se izdale v pokrajinah vstočne in zapadne Prusije in na Poznanjskem nadpredsedništvene naredbe in v pokrajini šlezki naredba kraljeve vlade v Opoljih (Oppeln), s katerim je zaukazano ravnati se po zaukazu z najvišega mesta. Poti, katere so v dosego predpisanega namena krenile te tri deželne oblasti, so bile sicer v mnogih točkah podobne druga drugi, v posameznih točkah pa so se bistveno razlikovale. Vsem trem določbam skupna je bila naredba, da naj bi bil poučni jezik v vseh predmetih, razun veronauka in učenja poljskega jezika, nemški, in da naj bi bila poljščina v pomoč samo toliko, kolikor je za umenje učnih predmetov neizogibno potrebno. Gledé na veronauk so bile določbe različne: v gornjem Šlezkem in zapadni in vstočni Prusiji naj bi bil ta pouk na spodnjih šolah v poljskem, na srednjih in viših razredih pa v nemškem jeziku; na Poznanjskem naj bi se bil poučeval veronauk v nemškem jeziku samo za take otroke, ki bi bili nemščine že zadostno vešči.

Te naredbe so bile do cela ugodne razširjanju nemškega jezika. V vseh večrazrednih šolah, kjer delujejo marljivi učitelji, zapuščajo sedaj poljski otroci šole z večine s popolnim znanjem nemščine. Ravno tako se je srečilo na kmečkih šolah, kjer niso prenapolnjene, poljske otroke dovesti do tega, da morejo govoriti popovoljno nemški. V takih kmečkih šolah pa, ki so prenapolnjene, ali kjer se niso obiskovale dostatno, si poljska mladina še ni mogla dovoljno prisvojiti nemščine.

Pred letom je zatorej naučni minister pl. Gossler, da bi se pridobilo več časa za nemški pouk, ukrenil, da

se pouk poljskega jezika izbacne v vseh nižih in viših začetnih šolah pokrajin poznanske in zapadne Prusije, kakor v vladnem okraji Opolje (Gornje-Šlezko). Ravno takó so odstranili pouk poljščine na gimnazijah in njih pripravljalnicah, in na nižih razredih viših učnih zavodov, katere obiskujejo poljski učenci, se je uvedla nemščina pri veronauku. Nemški jezik je postal torej s tem v poljskih šolah malone jedin poučni jezik, in poljskim učencem se je odtegnila prilika, sistematiški učiti se poljščine. Otroci odslej mislijo, govore in pišejo jedino v nemškem jeziku.

Ob enem so se izvršili še drugi vladni načrti, porabile so se znatne vsote za ustanovljenje novih šol, in da so se razširili dosedanji zavodi z novimi razredi. Okoli 50 poljskih gimnazijskih učiteljev, ki so agitovali preveč proti nemštvu, in 3—400 poljskih učiteljev osnovnih šol, ki niso marali delovati na dobiček nemščine, je bilo premeščenih v trde nemške (kerndeutsch) pokrajine, kakor n. pr. na Saksonsko, Vestfalsko, Obrensko, Hanoveransko, Šlezviško-Holšteinsko, in so bili poklicani na njih mesta nemški učitelji, bodisi evangeljski ali katoliški, na Poznanjsko in zapadno Prusko, nad 120 obrtnih nadaljevalnih šol se je ustanovilo po mestih, nad 100 kmečkih nadaljevalnih šol pa po vaseh Poznanjske. S tem se je dala prilika poljskim mladeničem popolniti se v nemščini. Šolske zamude so začeli kaznovati strože, nego poprej, da bi se uvedlo takó pravilno obiskovanje šol. Nadzorstvo poljskih šol na Poznanjskem se je izročilo 40 državnim šolskim nadzornikom, ki jako koristno delujejo in gledajo strogo na to, da se izvršujejo zakonite določbe gledé na nemški jezik.

Danes že je čutiti (opazovati) dobrodelne posledice vladnih korakov, katerim se hudo ustavljajo Poljaki; kajti tudi na kmetih v krajih s poljskim jezikom Poznanjske, zapadne Pruske in Gornje-Šlezke se širi stalno znanje nemščine. V enem človeškem rodu bodo Poljaki, katerih živi na vzhodu nemškega cesarstva 2.750.000 duš, postali vsekakor dvojezičen narod, kakor Vendi na Sprevi, in v enem stoletji si utegne nemščina priboriti prevesje v istočni in zahodni Prusiji, v Poznanjski in v Gornji-Slezki.“

To prorokovanje ni osnovano samo na navedenih šolskih naredbah, ampak tudi v tem, da Nemci pokupujejo slovanska zemljišča v teh deželah.

## P s o g l a v c i.

Zgodovinska slika.

Česki spisal Alojzij Jirásek.

Poslovenil Vacerad.

(Dalje.)

**K**o se je tolpa nekoliko pomirila, oznanjal je Veseljak dalje, da se podado že sedaj na pot, in da je ta korobač grajski korobač, zato ga hočejo pokopati na grajskem mestu, in s tem ga on izročuje. —

Smeh, vzkliki, ukanje pozdravi pad velikanskega biča, katerega je treščil sedaj Brychta doli. Dudaki zagodejo, medved pa priskoči in pobere bič ter ga prinese, šepavo stopaje, slamnatemu jezdecu na slamnatem konji. Ljudje se podvzajajo k odhodu, maškare obračajo konje, dva fanta pa pripeljeta pred hišo dva krasna rjavca, s katerima sta čakala ob strani na voditelja in provzročitelja tega sprevoda, na Brychto in Ecla Veseljaka. Med tem pa nastane novo upitje. Veselo je, vriskajoče, in pozdravlja Kozino, ki se je proril skozi ljudstvo in krenivši proti Eclovi hiši, bil opažen še le sedaj. Toda on ne brigaje se za ta prijazni pozdrav, stopi v hišo in ravno sreča Brychto z Veseljakom, razgreta, hihitajoča se. Na Brychtovem obrazu je bilo brati dosti jasno, zakaj je tako rdeč in od česa se mu tako iskré oči. Oba pozdravita hrupno prihajajočega gosta, ki se komaj ubrani Brychtovemu objetju. Zunaj pa ječe devetere dude in hrumi tolpa, ki je pripravljena k odhodu in čaka samo svojih vodnikov. Na jedenkrat planita ven in med njima Kozina, katerega malone vlečeta, ko ja hoče ustaviti, prigovarjaje jima iskreno.

„Slušajta vendar!“ kliče. „Imejta pamet! —“

„Ročno pojdi z nami“, kriči Brychta, ne zmenivši se za njegove besede.

„Oj, božja pomagalka! v glavi se vama je zmešalo! Ali sta norca? Stojta!“ kliče Kozina živo, ustavlja Brychto, ki je že deval nogo v stremen.

„Pusti me, Kozina! poglej tja-le — gosposki grad — tjakaj pojdemo —“.

„Tjakaj!“ dostavi Veseljak in udari v smeh. „K Lomikarju tjakaj-le —“. In vsi, ki so stali okolo, se spusté v glasan krohot in vriskanje.

„Za Boga večnega — Veseljak! To se ne sme zgoditi — vsaj ti imej pamet — da se ne pokesaš — ustavi jih! Stojte, ljudje božji!“ kriči Kozina.

Ječeča godba, prodorni vzkliki treznih in pijanih zadržé njegov glas, ki se je glasil daleč skozi čisti, mrzli zrak. V njem se je od pisane tolpe, ki se je že podala na pot in potegnila Kozino s seboj kakor hudournik, posebno odlikovala smrt v beli plahti, dvigajoč pogubno koso, bleščečo se v žarkih zimskega solnca. — —

### XV.

Marija Lammingerjeva stoji v ljubkem kožušku, prevlečenem s temnozelenim aksamitom, pripravljena kakor na pot, v svoji sobici, upirajoč oči na sosednje duri. Ravno se odpro. Njena mati v dragoceni šubi vstopi.

„Torej vendar že pojdevi!“ vzklikne hči.

„Ne še. Moravi počakati očeta.“

Senca spreleti gospodičino obličje. „Pojde li z nama?“

„Da, naznanil je. Se že napravlja.“ „Da se je najedenkrat tako odločil. Nikdar z nama —“

„Dočakati ne more oskrbnika. Morda misli, da ga sreča na potu, ali v mestu.“ V tem obrne gospodičina naglo glavo.

„Čujete li, mamica?“ „Da, hrup, upitje —“ „Dude — in kako strašno ječe, to je barbarska godba!“

Tu stopi v sobo stari Peter in gospodičina vpraša v istem trenutku, kakor bi pozabila na hrup in dude, naglo: „Ali je že napreženo?“ — „Je, Milost — vendar — teško bode možno se odpeljati — vsaj v tem trenutku ne —“ Hrup se bliža, dude pojó glasneje. „To so oni Milost,“ reče plašno Peter in dvigne desnico. „Kdo?“ „Kmetje. Gredo iz Klenča, že od daleč jih je bilo slišati Seveda — toda to je nekako tuljenje. — In maškare imajo grozne. Kdo vé, kaj je — druga leta so jezdili v sredo, pokopavat Pusta, in ostajali so v svojih vaseh —“

„In kam gredó?“ vpraša baronica. „Ha — so že tu — morda — morda — k nam —“ odgovori stari komornik, boječe prisluškaje. Druge sosedne duri se odpro, in v njih se prikaže blede, pegasto obličje Lammingerjevo.“

„Pojdite sem, tu se vidi bolje.“ Stari Peter se zgane, gospodičina odskoči od okna, h kateremu je bila stopila, in urno hiti v očetovo sobo. Matí stopa počasneje in ne tako polna radovednosti za njo. Samo stari komornik ostane v sobi. Pozorno posluša in mrmra: „Na tem je nekaj — na tem je nekaj —“

Za sobo dalje v gospodovi čumnati stojiti pri oknu dami in za njima sam Lamminger. Pozorno gledajo ven na cesto, po kateri se bliža čudni Brychtov in Veseljakov sprevod. Najprej mladiči, fantje mali in veliki vsi silno vriskajoč, za njimi medved s svojim vodnikom, dudaki, potem maškare na konjih, kmetje, za temi Brychta in Veseljak na konji fantje. ženske — dolg, pisan sprevod.

Gospodičina je pozabila na odpotovanje.

„Ah — vrag — kako je ostuden — in tudi smrt — ti Bavarci in Židje!“ in veselo se nasmeje. Niti mati



se smehu ne ubrani; tudi Lammingerjevo obličje se zjasni. V očeh mu zaiskrí kakor škodoželjen, zaničljiv posmeh.

„Vse to je na rovaš one pravde,“ reče svoji soprogi. „Kakó vriskajo ti norci že naprej!“

„Aj, gospod oče! vidite li onega slamnatega jez-deca!“ vzklikne živo gospodična. „Kaj pa drži v roki?“

„Da, da,“ pristavi mati, „tudi jaz ga vidim. Kaj je pa to? Vsi se obračajo proti gradu —“

Šum, vriskanje in upitje začuje se ravno prav pred gradom, čudno da se ne tresejo okna.

„Uh,“ vzklikne gospodična, hitro si zatiskajoč z rokama rdeča ušesca. Mrak obsenči Lammingerjev obraz, in med obrvmi naredi se mu navpična guba.

„To je neotesana druhal!“ zamrmra. „Ravno pod okni — to je navlaš —“

„In obstajajo — Kaj za Boga hočejo!“ vzklikne gospa, upirajoč pogled na svojega moža. Ta pa ne meneč se za to, kakor ne bi slišal, napeto gleda na četo pred gradom poleg malega ribnika. Dva Hoda stopita v stran ter z nekolikimi močnimi udarci svojih mogočnih čekan izsekata kos ledu pri bregu, kjer je stal „slamnati“ jezdec, visoko proti gradu dvigaje velikanski bič. Ljudstvo se razvrsti okoli in slamnatemu jezdecu nasproti se ustopita vrag in smrt.

„Kaj je to, prosim vas — vsi so utihnili tako nkrat,“ vpraša baronica, vsa vznemirjena.

Lamminger se nasmehne s svojim ledenim, zlovestnim nasmehom. „Vse vam pojasnim, draga moja. Ono je bič, kar drži tisti živi šop slame — to se pravi, ono imam biti ne mara jaz. In utihnili so zato, ker vrag ali smrt — da smrt — glej kako maha z roko — nekaj govori — in vidite — dobro pogajam — že oddaja oni bič smrti in vragu — to sem jaz, že me imajo — in jokajo v zasmeh — in sedaj — hahaha —“

Gospa slabo vrisne, ko tam zunaj isti trenotek za-ženeta vrag in smrt grajski korobač v ribnik, da je voda pljusnila visoko. Toda morda se je ustrašila še bolj so-progovega groznega smeha. Dobro ga pozna in prepláši jo tudi to, ker je njegov obraz isti čas obledel.

Za trenotek zavlada po sobi mučna tišina; od zunaj pa zaječé devetere dude in vriskanje tolpe.

„So me že utopili —!“ spregovori sedaj Lamminger mrzlo, ne obračaje očíj od tolpe. Temni glas njegovih besedij pa izraža vstrajni vihar.

„Sedaj mi igrajo,“ govori dalje, neprenehoma upi-raje svoj pogled na množico kakor skobec. Mati in hči gledati nanj s strahom ter se ne upati niti črhiniti.

„Aj — poznamo se — Brychta — in tam Ecl — glej — saj poznamo vse. Kaj? Tudi Kozina! Kako ne bi! Ali vendar sem te imel za prebrisanega — na ta način hočeš zmagati?! Ha, dosti je že — kmečka druhal — Razpodite jih!“ zakriči in se srdito obrne, kakor bi

hotel oditi. Soproga ga prime za roko, proseč ga, naj ostane, ker je teh ljudij mnogo.

„Sama prosta druhal!“

„Toda razdraženi so —“

„Pijani. S psicami, sam jih razženem —“

V tem vstopi Peter, stari komornik, ves prestrašen, ter naznani, da prosijo iz pisarne ukaza, kaj storiti.

Tu se je Lamminger že premagal.

„Pridem sam doli.“

„Že se pripravljajo k odhodu,“ hitro naznani go-spodična; njena mati si oddahne nehoté.

Lamminger se obrne zopet k oknu. Sprevod se je zares napotil sedaj s hrupom dalje.

„Ne vračajo se. Gredo na Oujezd,“ reče gospa.

„Seveda, ker jih je poklical Kozina!“ odvrne soprog zopet z mirnejšim glasom. Toda v očeh mu čudno zaiskri. Gre nekolikokrat po sobi, potem stopi zopet k oknu in gleda ven. Maškarni sprevod je bil že na potu k bliž-njemu Oujezdu; toda vriskanje in dude je bilo slišati še vedno, čeravno bolj zamolklo. Damama je bilo tu nepri-jetno, mučno in rajši bi odšli. Toda ne upati si vzbuditi še vedno k oknu obrnenega Lammingerja iz mislij in opaževanja. Naposled se obrne sam. Ko zagleda soprogo in hčer, na kateri je bil očitno pozabil, naznani jima, da ostane doma in ne pojde z njima. Dami pa po tem dogodku seveda tudi niste imeli veselja, iti v mesto, v strahu, da bi morda na potu ne srečali razdraženih kmetov.

Lamminger pa seveda ni šel na pot zavoljo kake take bojazni, temveč vsled tega, ker je dobil novo opravilo. Ko stopi v pisarno, ukaže, naj se takoj napiše poročilo o tem, kar se je zgodilo danes, na Dunaj in v Prago, h krati pa tudi zapové, poslati še ta trenotek poziv v Postřekov, v Kleneč in na Oujezd županom in na Oujezd tudi Kozini, naj naslednjega dne pridejo na trhanovski grad.

Med tem je tolažila njegova soproga svojo hčer, ki je stopivši v svojo sobico udarila v jok.

„Še tega nam ne privošči,“ zajecala je gospodična, polna srda in gnjeva. „Med takimi divjaki nas pušča tu —“ in s svilnatim resastim robcem si je zakrila obraz, ne meneč se za tolažilne besede svoje matere, ki se je kakor ona, še vedno na pot pripravljena, pripogibala nad njo, sedečo v naslanjači. Toda nakrat gospa umolkne, in tudi hčerka dvigne glavo.

„To je bilo konjsko peketanje,“ reče mati, „nekdo je brzo prijezdil — morda posel, katerega pričakuje oče.“

Šla je po sobi proti durim, vodečim v Lammin-gerjevo čumnato.

„Čujem pogovor — nekdo je tam. Pokličem Petra, kdo je prišel. Ako posel —“

Toda predno pozvoni, vstopi Lamminger sam, nesoč v roki nekako razprostrto pismo.

„Je že tukaj!“ spregovori nenavadno živo. Njegova gospa je bila kar iznenadjena. Oči mu žaré in na lici se mu prikazujejo zardele pege.

„Posel je prišel.“

„Oskrbnik?“

„Ne — ta je na potu obolel. Uradni posel. Vsemu je konec, odločeno je. Zavrneni so, komisija ni priznala —“

„Zmagali ste torej.“

„Popolnoma. No, danes so si zgodli naposled po svobodnjaško — In še tega ne bodo imeli zastonj!“

„Oni ne vedo še ničesar?“

„Ničesar — niti ne slutijo ne. Le samo gotovost imajo, haha — to bo iznenadjenje! Aj, hčerka, ti si še otožna?“ Pristopi k njej ter jo prime za brado.

„Ni se jih treba bati več, teh rokovnjačev. Koj ko bode urejeno vse, izpolnim tvojo željo. Pojdemo v Prago.“

„Bode li trpelo to še dolgo?“

„Zgodilo bi se to lahko kar precej — toda na Dunaji so se zmotili,“ pojašnjuje, obrnivši se k soprogi. „Oni ljudje tam ne vedo, kaj se godi zunaj. Tam imajo še vedno hodski grad. Ukazujejo tu —“ in Lamminger udari ploskoma s prsti na uradni dopis — „naj se razsodba dvorske komisije razglasi Hodom na njihovem gradu v Domažlicah — haha! — Bilo je tako — da — ali naj gre gospoda tja v one razvaline — in kako bi Hodom vzrastel tam greben! S tem se zadržuje to — zavoljo varnosti je treba naznaniti, da bodo čuli tukaj na našem gradu, kako imenitno so zmagali!“

Gospa Lammingerjeva pl. Albenreuth se zavzame. Kako radost ima soprog! Tako poverljiv, tako dojet še ni bil nikdar!

Ko je nato zvečer iz Onjezda vrnivši se birič poročal, kakor je mislil, grozno novico, ni hotel verjeti niti svojim očem, ker je gospoda tako malo zanimala. Birič je stopal to pot s strahom v gospodovo sobo, boječ se, da odnese vihar, ki se vname gotovo, nekoliko on, in to takoj na mestu.

„Vse se je veselilo, Milost,“ poročal je, „bili so kakor divji. Plesali so, vriskali — a najbolj postrekovski Brychta. Jedva ustopim, blagovolite oprostiti, Milost — kaj sem imel storiti — spusté se v grozen smeh — vendar to sem samo slišal in to nepretrgoma — naj bi niti iz hišterne ne bil izlezel — toliko da pridem med nje, že kakor na sovo —“

Opozorjen se vrne k jedru svojega poročila.

„Smijali so se mi — toda hujše še pride, Milost — jedva naznanim ukaz, naj pridejo jutri sem na grad, začnejo že kričati, in Brychta plane, kakor zver ter upije: „Mi imamo svoj grad in drugega ne poznamo! Mi imamo svojo pravo v Domažlicah na gradu!“

In tu se začne sluga čuditi svojemu gospodu. Tu je pričakoval začetek viharja, in glej, on samo pokima z glavo, naj pripoveduje dalje.

„In potem — Milost — stopi pred me Veseljak, to je Ecl iz Klenča, in kriči na me: Pojdi in reci svojemu gospodu, da nas nima čemu klicati. Tlako naj nalaga, komur hoče — mi mu nismo nič obvezani. Milost, tako je govoril — in nato se spustil v smeh in rekel: Ali se nam morda hoče zahvaliti za današnji dan? Ali pa mu je žal korobača? Je že pokopan — nobene pomoči ni več!“ In tu se spusté v smeh in krič in se vsipljejo okoli mene kakor ose.“

Gospod še ničesar! Nikake nevihte! Samo nekako čudno se smehlja.

„In kaj Kozina?“ vpraša nakrat.

„Milost, tega nisem videl tam.“

In še le zdaj se začne gospod čuditi.

„Ni možno!“ vzklikne. „Prezrl si ga.“

„Oprostite, Milost — ne — saj sem govoril ž njim.“

„In kje?“

„Doma, namreč pri njem — hotel sem opraviti ono, kakor mi je blagovolila ukazati V. Milost, in tako sem šel k njemu v hišo, ako je ondi, in bil je.“

„In kaj je rekel?“

„Sedel je z ženo pri mizi — ona se močno prestraši — videl sem to — on vstane in pravi, kaj hočem. Povem, da ima priti na grad k V. M. in tu on: „In čemu, kaj bo tam?“ Ravno tako, kakor sem povedal, nič več. Jaz pravim, da ne vem, in tu on, da ker ne ve, zakaj, ne pojde. Ostrmim nad tem govorjenjem, stojim, čakam, da se morda premisli, in tu zopet on, ako imam še kaj. Tu nisem vedel, kako ti ljudje sedaj —“

„Dosti!“

Tako mu pretrga Lamminger besedo. Ne smehlja se kakor prej, temveč obličje se mu je stemnilo.

Sluga pa se je še vedno tresel od strmenja, ker je ostal gospod tako miren in v tem začudjenji je prebil cel večer.

(Dalje pride.)

## Listek.

### Izza črno-žoltega plota.

Pravijo, naj bi pisal, tega pa nihče ne ve, da so mi črnilnico zateknili in zapečatili. Ali voljo dobrih ljudij sem vselej rad izpolnjeval; vodi me tudi zdaj ta želja, zato sem vzel v roke svinčnik in ga dobro obrezal, da bi nihče ne mogel reči, da pišem kosmato. Zato pa naj se nihče ne srdi, če ga bodo oči ščemele, ko bode čital mojo pisavo;

saj so naše oči uže navajene gledati to, česar bi človek najraje nikoli ne videl. Nekaj me pa celo veseli: namreč da bode to, kar jaz napišem, stalo „sivo na belem“, in morda mi bode celo kdaj verjel, kajti „črnemu na belem“ uže nihče več ne veruje; mi namreč živimo v 19. veku, številka 19 pa baje služi nekemu človekojednemu narodu v Afriki kot simbol laži in licemerja.



Sploh pa se mi celo čudno zdi, da dandanes sploh še kdo kaj piše, kajti večkrat bi bilo bolje, ko bi človek bil „bezgrámaten“. Le pogledjte, celo ranjki cesar Miroslav bi bil storil boljše, ko bi se pisati ne bil učil. Zdaj tiskajo njega „Dnevnik“, to je, tiskali so ga, ali pozabili so povabiti k temu evropejskega „metteur-en page-a“, on se je razsrdil in razbrskal ves „stavek“.

Ruski listi ta „Dnevnik“ tiskajo od besede do besede kot jako „važnij istoričeskij dokument, kakor govori „Nov. Vr.“, ki pa ob jednom zajavlja, da je ta dnevnik „apokrifčeskij“. Kako značenje more imeti poddelni dokument v istorji, to je meni, pa morda še komu drugemu, popolnoma neumevno. Sploh pa naša velika gazeta ne vé, kako bi se namazala, odkar je baje g. Bismarck rekel, da jo vsak dan čita. Treba je torej ugoditi njemu, ob jednom pa tudi nam, kajti čitamo gazeto tudi mi. Ko bi to, kar pišemo mi, čital sam Bismarck, morda bi se tudi nam glava zakročila; no dozdej naše „pisarije“ čitajo ponajveč njega postrščeki, če znajo po slovenski.

Pravijo, da je vselej bolje, če človek k železničnemu vlaku pride za pol ure prekmalu, nego za jedno minuto prepozno. Pa kaj se če — Slovenec sem in kot sin svojega naroda eo ipso moram prihajati prepozno; pa boljše pozdno, nego nikoli. Vi ste gotovo uže slišali, da so ruski listi preuzvišenega djakovskega vladiko naznačili v kolegij kardinalov. Pisalo se je o njem mnogo, jako mnogo, pa vsega tega bi ne bilo, ko bi g. Falk, iz kolena Gadovega, ne bil pihnil v svojo jezikovsko trobo. Mladi Khuen-Hédérvary mu je zdaj povedal, da Falk nima dobre „embouchure“, drugi pa da imajo slab spomin, n. pr. „Obzor“. „Slab spomin“ — to je nedostatek, zaradi katerega bi se v vaših krajih marsikdo lahko pritožil, ko bi slab spomin jednega ne bil včas v spasenje za slabi spomin drugega. Jaz sam, osobno, moram reči, da izvestjem o belovarskem ukoru nikoli nisem verjel. Ali ne vemo, kako rešeta imajo razni židovi; ka-li! Vsako zrno pade naskvoz, tako dolgo „ravnajo“, pleve pa potlej sipljejo pod naš nos, kakor da bi bili mi mladi, vrabci, ki na vsako mekino leté. Pišejo ti ljudje, kar jim pride v glavo; ti pa drži jezik za zobmi; pravijo, ali tega

pa nihče neče videti, da so nam vsi zobje uže izbiti, in da se uže tako jezik valja v ustih kakor žegnanski „strukelj“ iz „ta zadnje moke“.

Nedavno so bili pri nas, na jugu Rusije, pod Jelizavetgradom, veliki manevri. Pripeljal se je car sam gledat vaje 70.000 vojakov raznih orožij. 27. avgusta priglasi je car Aleksander k sebi „na zavtrak“ častnike prednje straže. Jeden mojih dobrih znancev mi je opisal, kako „po domače“ jih je sprejel car. Častniki so sedeli na tleh, v gostem lesu, kjer je bilo v ta namen posekano toliko dreves, da so sedeli svobodno, na tleh „po turecki“, okolo prta, na katerem so bile jedi in pijača. Na jednom koncu, na strani, sedela za posebno mizo je carska obitelj: car, carica, naslednik in veliki knez Georgij. Ko je car poslal vabila na zavtrak, velel je, naj vsi častniki pridejo, kakoršni so, to je vsi v prahu in potú, češ, da se on sam ne preobleče in ne umije, da bi se oni ne „stěsnjali“. Car je velike rasti, širokopleč, močan, no ne tolst mož, s prekrasno brado, no silno plešast; sicer pa jako podoben svojim slikam; carica male rasti, no, ako ná-njo pogledaš, uže se klanja in zasmehlja, naslednik in njega brat Georgij ne bodeta tako junaške postave, ko njiju carstveni otec, licom pa sta podobna materi.

Sploh so bili častniki navdušeni prijemom, kateri jim je okazala carska obitelj in ne morejo nahvaliti se, kako so vsi preprosti in ljubeznjivi.

Nemnogo nenavadno je bilo to, da na teh velikih manevrih ni bilo nijednega prestavitelja Germanije in Avstrije. 30. Avgusta bil je god carjev; vsi načelniki oddelov in vsi štabni častniki bili so na obedu. Car bil je jako zadovoljen in hvalil je vse za izvrstno izpolnjenje vojnih manevrov, celo tistih, pravijo mi, ki tega niso imeli pričine nadejati se. Tako prebivanje carske obitelji „v lagerě“ vsem ostane v najprijetnejšem spominu.

Ravno tiste dni čital sem, da je avstrijski carski dvor praznoval god ruskega carja, prijatelja avstrijskega. Možno je smelo reči, da boljšega prijatelja Avstrija ni imela dozdej. Žal, da se iskrena čuvstva, ki izhajajo od svetlega habsburgskega prestola, cepijo v avstrijskih poddanih na dva kraja.

?!

## Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

„Slovanski Svet“, št. 19., je bil zasežen zaradi uvodnega članka „Nasprotniki kulturnega panslavizma“ in poleg drugega še zaradi tega, ker sta se ponatisnili dve pesmi v ruskem jeziku s pismeni ali črkami istega jezika. Pri teh pesmih ni zakrivila vsebina zaplembe, ampak tisk s cirilico. — Št. 20 s priložilo od 25. oktobra je bila zopet zaplenjena in sicer zaradi nespremenjenih odlomkov razgovora dveh oseb, pripravljenega in nezaseženega v „Spljetskem Narodu“ od 9. okt. pod naslovom: „Strossmajer in Vatikan“, potem pa zaradi Šenoine pesmi: „Tri slova“, prevedene na ruski jezik, natisnene v „Slov. Svetu“ pa z latinico. Zadnjič, v 19. št. „Slov. Sveta“, je bila ista pesem zasežena, ker je bila tiskana v cirilici.

Nekatera poročila so vsled dveh zaporednih zaplemb nekoliko zastarela, po vsebini pa imajo še vedno veljavo.

Slovenskemu dramatičnemu društvu v Ljubljani je dovolil beželni zbor kranjski 1000 gld. podpore.

Za novo gledišče z Ljubljani je sklenil kranjski deželni zbor, da se sme potrositi največ do 190.000 gld. za stavbo in notranjo opravo, pri čemur naj se opusti vsaka potratna olupšava in oprava, notranji prostor pa naj se napravi primerno velik za Ljubljano. Da se pomnoži stavbeni zaklad, nabirajo naj se doneski pri prijateljih in podpornikih gledišča.

Slovensko sadje na državni sadni razstavi na Dunaji. Cesar je pohvalil sadje kranjskih Slovencev; vprašal je, od kedaj imajo Kranjci tako lepo sadje. Pohvalili so cesar in drugi nadvojvode prekrasno sadje. Ko bi bila še nemška stranka na krmilu na Kranjskem, trdila bi, da tak napredek je možen jedino pod njenim vodstvom. Ker je sadje južnih štajerskih Slovencev tudi izborna, utegnejo trditi, da je nemščina na Mariborskih šolah dozorila tak sad!

Deželna sadna razstava v Ljubljani se je bila slovesno otvorila 18. oktobra. Za sadje se je oglasilo nad 200 razstavnikov, in je na razstavi blizu 4000 vrst. Naj-

boljši vinščaki z Vipavskega in Dolenjskega so poslali svoje pridelke na to razstavo.

**„Narodnost in vera“.** Pod tem naslovom je „Edinost“ objavila v 76. in 77. št. t. l. večji odlomek spisa, ki dokazuje, da „se narodnostna ideja strinja z versko, da — smelo trdimo — mora se strinjati ter biti, osobito v Slovanih, v podlago in pomoček verskeje“. Sestavek kaj lepo poučuje o predmetu, ki je jako potreben večje razprave, zlasti nasproti onim domačim zaslepljencem, ki ne vedo, kakó jih je vrag vpletel v svoje mreže na škodo narodu. Žal, da je bil jeden del omenjenega spisa zasežen. Pisatelju priporočamo, da stvar nadaljuje v drugi obliki.

**O Strossmayerjevem pismu** ima tudi „Sl. N.“ od 9. oktobra objavo, da je bilo isto pismo podtakneno z objavo vred, kakor da bi bil isto odposlal tajnik Strossmayerjev uredništvu „Köln. Ztg.“ Kajti „tajnik Strossmayerjev je sedaj mons. M. Cepelič, v vsej bosensko-djakovski in sremski vladikovini pa ni niti dekana, niti v občie duhovnika, ki bi se Vulečić pisal . . . Strossmayer je res poslal v Rim opravičevalno pismo svoje“, a to takoj po povratku s Slatine meseca avgusta. Prepis izvirnega opravičevalnega pisma vidi se pri Strossmayerjevem zaupnem možu v Zagrebu, in videti je takoj, da je izvirnik pisan pred dogodkom Belovarskim, vsaj za polovico obširnejši, nego falsifikat, in da v njem ni niti napada na ogersko vladu, niti besedice o pokristijanjenju Rusije.

Iz vsega sledi, da pa vsebina tega pisma še ni nikjer objavljena, poučeni krogi pa zagotavljajo, da se v Rimu popolnoma strinjajo z nazori in ideali Strossmayerjevimi gledé zblizanja katoliške in pravoslavne cerkve.“

b) Ostali slovanski svet.

#### Napitnice cesarja Franc Josipa in cesarja Viljema.

Na čast poslednjemu je bil na Dunajskem dvoru velik obed, katerega se je udeležila vsa naša cesarska hiša in razni veliki dostojanstveniki in državniki nemški in avstro-ogerski. Ob tej priliki vstane naš cesar in se obrne proti cesarju Viljemu ter temu napije, kakor sledi: „Izraziti mi je srčno veselje in zahvalo, da mi je podeljeno, v naši sredi pozdraviti Nj. Veličestvo cesarja Viljema. S čustvom onega srčnega, zvestega in nerazveznega prijateljstva in zavezništva, katero nas združuje v blagor naših ljudstev (Völker), napivam na zdravje (auf das Wohl) našega cesarskega gosta. Vsemogoči spremljaj ga na poti, katero je nastopil z mladostno močjo, z moško modrostjo in odločnostjo. Nj. Veličestvo nemški cesar in kralj pruski, Nj. Veličestvo cesarica in kraljica in kraljevska hiša živeli!“

Kakor poročajo, je naš cesar govoril to napitnico jako goreče, s povdarkom in živim glasom, zbrana družba pa je navdušeno pozdravila to napitnico. Na to je odgovoril cesar Viljem:

„Vašemu cesarskemu in kraljevemu Veličestvu se na Vaših ljubeznjivih besedah ginjenega srca najsrčneje zahvaljujem in se posebno veselim, da morem to storiti na dan goda Vašega Veličestva. Ne kakor tujec sem došel sem kaj, ampak, že veliko let odlikovan po dobroti Vašega Veličestva, izvršujem sveto oporoko mojega v Bogu mirujočega gospoda deda. S čustvom obneslega se in neporušnega (unverbrüchlich) prijateljstva vzdignem svoj kozarec ter napijem zdravju (auf das Wohl) mojega velečastitega zaveznika Nj. Veličestva cesarja Avstrije, kralja Ogerske, Nj. Velič. cesarice in skupne cesarske hiše.“

Potem je cesar Franc Josip zopet vstal ter zopet spregovoril z močnim glasom:

„Dovolite, Vaše Veličestvo, da povzdignem kozarec na zdravje Vašega Veličestva vojne, tega najsvetlejšega vzora (Muster) vseh vojaških čednostij. Naši pruski in nemški tovariši (Kameraden) živeli!“

Avstrijski generali in častniki so „Hoch“ trikrat ponovili z viharnim navdušenjem. Nato je napil cesar Viljem:

„Jaz napivam na zdravje avstro-ogerske vojne. Naši tovariši avstro-ogerske vojne, živeli, še jedenkrat „hoch“ in tretjokrat „hoch“!

Sedaj pa so pruski generali in častniki živahno („lebhaft“) pritrjevali. Oba cesarja sta potem potresla si roke. Poročajo, da je na vse goste napravilo vse to napivanje mogočen vtis, in vse se je ob obmizju pogovarjalo dolgo samo o tem.

Mi smo navedli te napitnice, ker pojasnjujejo ne samo zvezo Avstro-Ogerske z Nemčijo, ampak tudi položnje vse Evrope. Nemška glasila in madjarska opisujejo na široko pomen in važnost teh napitnic. Gledé na obliko konstatujemo mi, da je nek razložek v prvih napitnicah obeh cesarjev. Naš cesar je namreč pridružil pridevek „srčen“, „zvest“ in „nerazvezen“ k obema samostavnikom: k „prijateljstvu“ in „zavezništvu“, v tem ko je cesar Viljem ločil pridevke „prijateljstva“ in „zavezništva“. Cesar Viljem je namreč rekel, da „prijateljstvo“ „se je obneslo“ in da je „neporušno“, in je posebe omenil, da napiva na zdravje „velečastitega zaveznika“. Tu ni pridružil epitetov, katere je pridel prijateljstvu, naš cesar pa je napravil skrčen stavek ter je naslonil navedene pridevke na prijateljstvo in zavezništvo. Mi nečemo o tem reči drugega, kakor da se vidi v formalnosti razlika; sicer pa, ker pretehtujejo take besede, kakor ugajajo kaki stranki, naleti kak list tudi na tak razložek.

**Ministerske spremembe v Avstriji.** Za pravosodnega ministra je poklican dosedanji moravski namestnik grof Schönborn, baron Pražak ostane minister brez „portfelja“, kakor pravijo. Ta sprememba je najvažnejša, ali ne takó važna, kakor so povdarjali listi, ki pišejo v zmislu češkega kluba, in ne takó huda za Nemce, kakor trobijo nemški in z njimi madjarski liberalni listi. Menili so, da je ta sprememba sledila vsled obiska cesarja Viljema na Dunajskem dvoru, in vsled tega, da bi grof Taaffe pokazal, da vživa še zaupanje cesarjevo. Vladni listi pa sami razkrivajo, da se je pogajanje z grofom Schönbornom vršilo že veliko poprej, nego je prišel nemški cesar na Dunaj. Mi bi sodili, da so jo zadeli izvrstno, ako so hoteli potolažiti nekatere slovanske kroge. To imenovanje je takó rekoč pobralo čas, da ne preišljujejo več možnih posledic, da je prišel cesar Viljem na Dunaj. Spominjamo, da je bil poklican grof Taaffe na krmilo leta 1879. malo tednov poprej, nego je bila sklenjena pogodba o avstrijsko-nemški zvezi.

Kar se dostaje novega pravosodnega ministra, je grof Schönborn najprej poudarjal v svojem nagovoru do podrejenih mu uradnikov, da vladni sistem se ni spremenil z njegovim imenovanjem, in da bo on uklanjal se temu sistemu. Ta sistem pa ne namerja spremeniti deželne v narodno samoupravo; to pa bi bila glavna stvar. Čehi se bodo še nadalje zibali in še bolj zazibali v svoje zgodovinsko pravo, in s tem zamudé morda vse, in Slovenci, kakor gališki Rusi, ostanejo v bistveno



istim položnji, v kakoršnem so zdaj. Vsak ugovor je površen in ga utegneno spodbiti, žalibože, prelahko! Sicer pa se nadejamo, da grof Sbhöborn res mnogo popravi in da predloži državnemu zboru kak načrt, ki mu bo delal čast kot voditelju, ki ume svobodo, katero je dolžno varovati javno pravo. Če tudi ga liberalci obirajo kot nazadnjaka, on je menda mož za to, da izvede popravo tiskovnega zakona, in v tem bo avstrijskim narodom več koristil, nego vse lažiliberalstvo cislitavsko in in madjarsko. S tega stališča mu želimo največjih vspehov, in tu mu tudi sedanji vladni sistem ne bo mogel vezati rok. Druge nade pa, katere na škodo Slovanom slikajo listi češkega kluba, mi nikakor ne moremo imeti. Naj bi nas bodočnost poučila, da se motimo, in da imajo pravi in nalašč prirejani optimisti prav.

#### Grof Schönborn in §§ 65 in 300 kaz. zákona.

Kakor je opomnil tudi „Sl. Nar.“, pravi sedanji pravosodni minister v svoji brošuri „Randglossen zum Entwurf eines neuen Strafgesetzes, da paragrafi, ki se dajo raztolmačiti toli raznovrstno, kakor §§ 65 in 300, morajo dovesti do anahronizma; kajti njihovo nemejeno uporabljenje je v nasprotstvu s svobodo izraziti mnenje svoje, katera svoboda je potrebna za javnega življenja razvoj.

Grof Schönborn je razvil pa tudi krasne nazore in veljavna načela o pravosodstvu in sodnikih, ko je nagovoril svoje podrejene uradnike. Rekel je med drugim: „Visoko vzvišeno je bistvo prava, visoko stoji nad strankarskimi težnjami in političnimi boji, izvor njegov bodi vsem mislečim ljudem nadzemeljski. . . . S tem vzvišenim izvorom in ljudem prirojenim spoštovanjem pravice se je vsekdar strinjalo, da ima biti pravosodstvo prosto vnanjih, zlasti pa političskih vplivov, da se zlasti njegovega najimenitnejšega dela, funkcije razsojajočega sodnika ne smejo dotikati. Tako je bilo s „communis opinio“ v najboljših vseh dob, in to načelo je prešlo v meso in kri v vseh omikanih narodih; tudi v Avstriji je nezavisnost sodstva državnoopravno zajamčena; a jaz pač smem kazati na to, da je tudi v prejšnjih časih avstrijski sodnik s ponosom smel trditi, da se njegove razsodbe ne opirajo na nič drugega, nego na zakon in vest.

Braniti ta paladij nezavisnosti, priboriti zakonu in pravo povsod veljavo in izpolnjevanje, urediti sodstva tir, skrbeti za njegove potrebe, delovati na to, da bode pravosodstvo hitro in ceno, ne da bi bili pri tem škodovani temeljitost in vestnost, to je glavna naloga pravosodnje uprave avstrijske

Druge ravno tolika in ravno takó važna, še težavna naloga je avstrijske pravosodnje uprave vplivanje na zakonodavstvo. Tu je treba spraviti v soglasje potrebe nove dobe z večnimi idejami prava, s posebnostimi naše države; tu je treba vstvarjati na novo, ne tega, kar ugaja dnevnomu toku, kar laska hipu, temveč kar bode po človeški previdnosti koristno bodočim rodovom. Tu je treba izločiti ono, kar se je pokazalo nerabljivim, varovati in hraniti pa ono, kar se je po skušnjah sedanjega in preteklih rodov pokazalo trajnim.“

Po teh izjavah soditi, ako mu bo možno izvrševati dejanski izražena načela, je pač grof Schönborn minister, kakor bi ne mogli želeti boljsega narodi avstrijski v obče, sosebnost pa oni, katerim se je še le boriti za popolno izvršbo osnovnih državnih zakonov. Židovskim življenjem pa ne more biti tak minister po godu, tudi če

ne gledamo na njegove političke, narodne in verske nazore, kajti že to, da želi novi minister, da sodstvo izvršuje hitro in ceno izročena opravila, ne bo ugajalo Židom, ki hrepené vedno bolj spraviti v svoje roke odvetniški posel. Zato bodo novega ministra napadali pol pretvezo drugih razlogov, v resnici pa bodo imeli nevarnost svojih gmotnih zaslužkov pred očmi. Videti je, da minister Schönborn je zapazil mnogo zakonov, ki so merili jedino na začasni dobiček kakega stanu, kake stranke; zato se je nadejati, da on odpravi take jednostranosti. Kot pravosodnega ministra morejo ga vsi Slovani gledé na izražena načela iskreno pozdraviti. Človek, ki premišljuje razmere, se v resnici oddahne, prečitatvi take nazore, taka načela, in oni, ki jih je izjavil v slovesnem trenutku, je moral gotovo dobro opazovati iste razmere. Pridruži naj se torej k razumu in volji še povoljna krepka moč in moralna podpora novemu pravosodnemu ministru!

**Važna izjava.** Ob imenovanji grofa Schönborna je zavrnil nemških in madjarskih listov napade na Taaffejevo vlado oficijozen list s tem stavkom: „Es muss zu einer klaren Ueberzeugung werden, dass Oesterreich sich selbst angehört.“ Ta stavek je obrnen zlasti proti onim nespodobnim željam, ki kličejo zlasti Nemčijo na pomoč avstrijskim Nemcem, češ, da naj se ona vmešava v notranje zadeve. Mi smo popolnoma zadovoljni, ako bode tako prepričanje podstava ravnanja na vse strani, ne pa, da bi jedni smeli ravnati, kakor bi hoteli, v tem ko bi se krčila svoboda drugim popolnoma. Tudi je prevdariti, kakó razumejo navedeni stavek v obče. Drugo je zavirati političko, drugo pa omejevati kulturno razvijanje. Avstrija naj bode sama svoja v zmislu, da se ne bodo zunanje države vtikale v njene notranje zadeve; naj bode pa tudi v tem zmislu sama svoja, da se uredi, kakor zahtevajo nje lastne razmere, ne pa, da bi ji usiljevali slepo posnemanje vsega tega, kar je ugodno n. pr. jedino velikonemškim razmeram.

Dobro je tudi bilo, da je oficijozen list zavrnil madjarske šoviniste, ki hočejo strahovati cislitavsko vlado in cislitavske narode ter žugajo, da se bodo popolnoma ločili od te polovice ter se združili jedino na podstavi personalne unije. Oficijozni list je zavrnil tak glas židovskega glasila „Pester Lloyd“, da v oblikah državnih ne določuje Ogerska ali kaka madjarska ali katera si bodi stranka, ampak cesar sam. Da bi ostali takó odločni tudi v bodočnosti; prošlost, kakor n. pr. letošnja pogajanja z Ogersko, ni pokazala take odločnosti.

**Cesar Viljem II** je prišel 3. oktobra obiskat našega cesarja na Dunaj, kjer je bival 3 dni; potem se je peljal s cesarjem Franc Josipom v štajerske planine na lov. S cesarjem Viljemom je v spremstvu sin kancelarja drž. minister grof Herbert Bismarck. Cesar Viljem je poklical, prišedši na Dunaj, takoj grofa Kalnoky-ja k sebi, potem je odlikoval njega in ogerskega ministra Tiszo z velikimi redi. Cesar Viljem je dalje časa govoril tudi z grofom Jul. Andrassy-jem in je v obče pogovarjal se in odlikoval madjarske politike. O grofu Taaffeji ni bilo tedni slišati ničesar; morda bodo izvajali iz tega, da se stol avstrijske vlade maja, in morda bodo celó spominjali na dobo Hohenwartovo, ko se je bilo umakniti temu državniku liberalni nemški stranki. Sicer se tolažijo nekateri, češ, da je minola doba Beustova. No, kmalu nas bodočnost pouči, ali se zares namerjajo kake spremembe. Ministerske spremembe ne dokazujejo ničesar v tem pogledu!

**Car Aleksander III.** je bil s carsko družino 29. okt. t. l. v smrtni nevarnosti. Ko se je peljal med postajami Tarnovka in Borki z vlakom, je skočil ta s tiru, več vagonov se je porušilo, nekaj oseb je ubilo, več pa ranilo. Car je bil z obitelji ravno pri zajutreku; no, njemu in družini ni se pripetilo nič hudega. Car je sam pomagal ranjencem in ukazal ubite nesrečence pripeljati v Peterburg. Takoj z istega mesta je šel car z družino v bližnjo vas, kjer je ukazal opraviti sv. opravila po mrtvih, in še le potem je bila zahvalnica zanj, da je rešil Bog njega in družino njegovo. Došedši v Peterburg, je izdal car manifest, v katerem se Bogu zahvaljuje za čudovito rešitev in sklepa z besedami: „Previdnost, ki je varovala naše blaginji ljubljene domovine posvečeno življenje, dajaj nam tudi moč, da bomo zvesto do konca izpolnjevali velike dolžnosti, za katere smo po njeni volji poklicani.“

„Pol. Corr.“ piše: Vsled nezgode carskega vlaka pri postaji Borki vršile se bodo med višim uradništvom v komunikacijskem ministerstvu korenite premembe. Kakor se zagotavlja, zameujajo se vsi načelniki oddelkov z novimi osebami.

„Ruskoje Dëlo“ od 3. nov. pravi, da take nesreče so se že godile, to pa zato, ker se železnice zanemarjajo. Sosebno one železnice so v slabem stanju, katere so v sleparskih rokah hebrejskih družeb! List trdi, da nadzorniki železnic ne gledajo, da bi se izvrševali zakoni, ampak da se uklanjajo preveč lastnikom železnic. „Novi kontrol (sestavljene v znatni meri iz Hebrejcev) gleda na malenkosti, v tem ko prezira izgube tisočev in deset tisočev in povečuje nevarnost železnih prog.“ Nadejajo se, da gnjilav na to stran iztrebijo nekoliko. No, saj s Hebrejci ne postopajo več tako rahlo.

**Milan**, srbski kralj, potem ko se je dal ločiti od kraljice Natalije, hoče prestrojiti ustavo. Sklicaj je že enkëto zato; hoče ji sam predsedovati.

„**O nasledstvu kmetij**“ smo govorili posebe v 8. št. našega lista; sedaj razpravlja državni zbor na Dunaji dotični načrt. Ne pričakujemo, da bi se kaj sklenilo v našem zmislu, nadejati pa se je, da kak slovanski zastopnik vendar spregovori o slovanskem pravu in o slovanskih gospodarsko-družbenih oblikah, kakoršne živé še sedaj v Rusiji, Bolgariji in med srbsko-hrvaškim narodom. O zadrukah je čitati danes na drugem mestu; opomniti je, da vlada na Hrvaškem se je že izjavila v deželnem saboru hrvaškem o svojih namerah v tem pogledu. Njej je slovanska oblika zadruge zastarela; no, vzroki so globokejši; oni tičé v razliki zapadne in slovanske kulture.

**Spremenite tiskovni zakon!** Državni zbor na Dunaji je začel sedaj zopet delovati. Slovanski zastopniki, kakor smo že zadnjič omenili v drugi sestavi, so doslej zanemarjali dolžnost, da bi se spremenil tiskovni zakon. Utegne prite doba, morda kmalu, ko se bodo kesali, da to točko prezirajo toliko časa. Pride doba, ko utegnejo slovanski narodi proklinjati svoje zastopnike, da so bili tako nemarni. Saj bi se morali vendar spominjati prejšnje, liberalne dobe, kako je spravljala urednike v ječe in ob velike denarne vsote. Pomisliti bi pa tudi morali, da se novinam slovanskim jako slabo godi v mnogih deželah. „Times“, ta prvi angleški list, je obsodil avstrijski tiskovni zakon, in tak glas je treba tudi poslušati. Ako bi prišli Slovani v manjšino v državnem zboru, potem naj gledajo sedanji slovanski voditelji, kakó bodo delali z unaj državnega zbora, ako ostane tiskovni zakon nespremenjen. Vse av-

strijsko Slovanstvo kliče svojim izvoljenim zastopnikom: Videatis, consules! Ta poziv je bil tiskan, predno je bil imenovan novi pravosodni minister; toliko lepša prilika se kaže sedaj, da pomagajo drž. poslanci izvršiti, kar grof Schönborn itak sam želi.

O „**Strossmayerevem pismu**“ je vladika sedaj tudi sam z lastnim pismom objavil, da je podloženo in samo laž in obrekovanje. „Varšavski Dnevnik“ ima pismo z Dunaja, ki potrjuje, da je bil skoval ono „pismo“ neki Hahn, žurnalist, bivajoč na Hrvaškem. Ker ga hoče neki sodnijski tožiti „Köln. Ztg.“, so Hahnu svetovali, da naj jo pobriše s Hrvaškega. Sodijo, da so Madjari v svojem interesu dali napraviti tako pisanje, in da bodo isti Madjari že skrbeli, da ne pride tajnost na dan. V spomin, kakó se kujejo spletke proti najzaslužnejšim možem, naj ostane odlomek podloženega pisma tudi v našem listu.

**Češka akademija** znanosti, književnosti in umetnosti je bila na vrsti obravnav českega deželnega zbora. Ta je sklenil, da se sprejme dar 200.000 gld. neimenovanega českega dobrotnika v namen ustanovitve akademije, in da bo tudi dežela podpirala zavod, ako ga potrdi cesar. Predložila so se zboru tudi pravila. Nadejajo se, da akademija dobi potrjenje in tudi dovolj denarne podpore, da oživi. Praški mestni zbor je že dovolil v ta namen 26.000 gld. podpore v 5 obrokih.

**V istrskem deželnem zboru**, ki je bil prenehal zaradi odstopa dr. Vidulicha, se je zopet otvoril zbor, ko je ta na novo nastopil. C. kr. namestnik je bil šel namreč v Istro osebno k Vidulichu, in nasledek je ta, da je Vidulich zavzel zopet svoje prejšnje mesto. V seji 18. sept. utemeljuje poslanec prof. Spinčič svojo interpelacijo zaradi hrvaške gimnazije. On pravi, „da njemački gimnazij v Pazinu neima razloga, da obstoji. Tim pako se nije dokazalo, da neima prava obstanka hrvatski gimnazij v Istri i najzgodnije upravo v Pazinu. Gimnazij hrvatski, koj bi se tu ustrojio, bio bi . . . za sve Hrvate Istre, kojih ima 123.000, zajedno sa Slovenci 165.000, koji su vjerni podanici Njegovog Veličanstva cesara i kralja Frana Josipa I., ljubećega jednako sve svoje narode u svih svojih zemljah; koji plaćaju davak u krvi i u novcu, koji . . . imadu uživati državljanska prava, medju koja spada i ono, da se izobrazuju u svojem jeziku, da imadu i gimnaziju u svojem jeziku, kaosto ga imadu njihovi zemljaci (njih 112.000 — Italijani namreč. Op. sp) u svojem; kojih jezik ima po riečih same Njegove Visosti našega prestolonaslednika krasnu književnost, jezik, kojim se je u samoj Istri već u XIII. stoletju izdavalo državne spise, kojim se je pisalo u samoj Istri, pak tiskalo najveće u Mletih (Benedkah) i za nju crkvene knjige, koj bijaše u porabi stoletja i stoletja i u onom dielu Istre, kojim so Mletčani vladali, te kojim se u našoj monarhiji na bar 30 srednjih školah podučuje.

Takav gimnazij ima podlogu u pučkih školah Istre, od kojih bijaše školske godine 1886-7: 60 hrvatskih, 16 hrvatsko-talijanskih, k tomu 28 slovenskih i jedna slovensko-talijanska, a imat će još veću, kad se sve pučke škole u zemlji uredi po pedagogičko-didaktičkih načelih, i kad se jih svuda onuda ustanovi, kuda to zakon zahtjeva.

Gledé na te in še druge razloge, ki jih je utemeljil, vprašajo podpisani vis. c. kr. vlado: 1. Gdje će u Istri i kada ustrojiti hrvatski gimnazij? 2. Ima li razlogah, i koji su, rad kojih se to nebi učinilo u Pazinu?



Tudi dr. Volarić in drugovi so stavili še druga vprašanja do c. kr. vlade ter so pokazali, da vrlo zastopajo slovansko prebivalstvo istrsko. „Naša Sloga“ je dobila iz Poreča 3. t. m. brzojavko: „Danas Zamlič interpelovao hrvatski; predsjednik izjavio, da će interpelaciju staviti med akte, prem bijaše po propisih podpisana i pročitana. Vladin povjerenik šutio. Upitan predsjednik da li je odnosna vladina odluka ukinuta, odgovori, da je on gospodar u saboru.“

Ta sabor se je že zatvoril, a posledice obravnava niso še pri kraju, in ako opomnjajo fakijski listi, da zagotavljajo ustave slovanskim narodom njih narodnost, so ravno zastopniki istrskih Slovanov možje na pravem mestu, da se bodo posluževali ustavnih prav. Da bi le imeli Slovani povsod takó odločnih in zavednih zastopnikov, pa bi oživela ustavna prava tudi Slovanom.

**V češkem deželnem zboru** v Pragi se vrše tu pa tam važne razprave, in tudi govori so prezanimivi. Te dni je imel grof Franc Thun večí govor, kateri jo zbedel zlasti liberalne Nemce. Obsojal je, da si iščeje poslanci nemškega prebivalstva pravic zunaj dež. zbora. On je proti narodnemu deljenju okrajev in deljenju dež. kulturnega sveta. On je za narodno enakopravnost, ker s tem ne ostane samo zvest načelom drž. osnovnih zakonov, ampak ker je tudi preverjen, da morejo narodi te monarhije samo tedaj srečni in veseli biti kot deli cesarstva, ako se jim podeli zagotovljena enakopravnost. Sklene pa svoj govor tako: Stoletja je bila Češka srečna pod žezlom Habsburžanov, 40 let srečna pod modrim vodstvom cesarjev. Naj maziljenje in venčanje (koronanje) s korono sv. Vjačeslava sklene še tesneje vezi, katere vežejo ljubljene cesarja z njegovim zvestim ljudstvom. Daj Bog tako!“ (Viharni klici: Slava!)

Podali so mu roke Staročehi in veleposestniki; poslednji so torej jednega mnenja s Thunom, in to je, kakor je rekel Thun, dokaz, da ni razpora med veleposestniki. Tega razpora so se veselili Nemci, ker so se nadejali takó zmage nasproti Čehom.

V isti seji je zahteval tudi Mladočeh Herold koronanje ter je pristavil, da s koronanjem je združeno tudi češko državno pravo. Vsled teh dogodkov zopet mahajo Nemci po Čehih.

**Češko-moravska transverzalka**, t. j. železnica južne Češke, ki pelje poprek od Horaždovic k Domažlicam, se je izročila javnosti 1. okt. 1. Nadejajo se, da ta draga povzdigne gmotno blagostanje južnih Čeh.

**Obščestvo iskusstva i literatury** v Moskvi je dobilo ministersko potrjenje.

**Kitajci** bi radi preplavili rusko Sibirijo; to bi bilo nevarno za rusko narodnost, ki je raztresena po teh krajih. Kitajcev so siti Amerikanci; zato silijo drugam: Rusija najbrže zabrani naseljevanje takega naroda po svojih svetovih.

**Nikolaj pl. Prevalskij**, o katerem smo nedavno omenili, da je šel z znatno denarno podporo zopet na izsledovanje v Azijo, je na poti umrl v Karakulu v Bohari. Bil je 49 let star, imeniten potovalec in preiskovalec in po občem mnenju najboljši poznavalec Azije.

**Madjari in Vzhod.** „Budapesti Hirlap“ piše: „Mi, kakor prijatelji zveze z Nemško, z radostjo pozdravljamo obisk nemškega cesarja na Dunaji, kajti samo s pomočjo te zveze moremo odločno braniti naše koristi na Vzhodu . . . nemška zveza pomenja pri nas svobodo Dunaja (Donave), a ne Rena, a ta zveza je zato, da bi mogli mi vzdržati nezavisnost Vzhoda . . . Za to

službo smo pripravljene storiti Nemčiji protisluzbo. . . .“ To je Slovanom že davno znano, pa tudi to, da konečno ne bodo uživali na Balkanu dobičkov Madjari, ampak Nemci, kolikor se ne ubranijo Slovani.

„**Schwarzgelb**“ je naslov novega protidivalistiškega časopisa nemškega, kateri je začel izhajati s 1. novembrom vsak dan na Dunaji. Program listu je „jednotna Avstrija“ „Keine nationalen Privilegien und keine nationalen Hegemonien“. List, ki smo ga bili že omenili, stoji 2 gld. za četrtletje, 4 gld. za pol leta in 8 gld. za celo leto in se naroča pri administraciji na Dunaji (Währing, Herreng. 12.)

**Parobrodarsko društvo v Črni Gori** je sklenilo, da se namera društva odloži za ugodniši čas. Ni se namreč podpisalo 800.000 frankov na delnice, kakor je bilo določeno, in pokazalo se je, da bi se ne bilo nadejati dovoljnega števila podpisov. No što se odlaže, ne napušta se!

**Črnogorski knez** na učiteljski skupščini. „Srpski Glas“ poroča o tem: V Cetinji je bila učiteljska skupščina. „Na prvej njeni sjednici Njeg. Visočanstva knjaz udostojio je svojim prisustvom ovu skupštino. Ovo je prvi slučaj, u koliko se ja sjećam, da jedan vladalac dolazi na učiteljsku skupštino među bijedne učitelje. Ovom je prilikom Njeg. Visočanstvom svakog učitelja obdarilo jednim istiskom svog „Potonjeg Abeseraža“.

**Slovansko vprašanje**, posebno vprašanje zapadnih Slovanov razpravljajo poslednji čas tudi češki listi. V mladočeškem glasilu „Nar. Listy“ je bilo kakih 6 člankov, ki so odgovarjali Lamanskemu; a „Krom. Noviny“ in „Čas“ odgovarjajo istemu glasilu in kažejo na njegovo nedoslednost. Lamanskij ima torej zaslugo, da je zdramil duhove, da si stvar pojasnijo. Tudi med Slovenci je preveliko takih, ki so preoptimistični, t. j., ki ne poštevacjo činiteljev velike politike, kakor bi trebalo. Pa o tem je pač v našem listu govor, rekli bi, v vsaki številki na drugem mestu.

**Ruski muzej v Pragi** otvorijo kmalu. Cilj tega muzeja je, kakor piše tudi „Červ. Rusj“ — služiti kot vzorna ilustracija ruskega življenja, o katerem imajo na Češkem pri vseh simpatijah k Rusiji najnapačnije pojme. V muzeji bodo zbrani portreti ruskih dejateljev, vidi (obrazi) dežel, fotografiški posnetki iz tipov narodnostij, prebivajočih v Rusiji, obleke, denarji, svetinje, posoda, predmeti domačega življenja, cerkovne knjige, vzorci umetnosti in obrti. Pri muzeji bode biblioteka ruskih knjig. Sprožil je to podjetje g. Holeček, ki je dolgo potoval po Rusiji in Kavkazu. Holeček se nadeja, da mu bodo Rusi pomagali s tem, da mu bodo pošiljali predmetov za muzej. Dobil je že nekoliko knjig in podob iz Peterburga. Darila se zapišejo v spominsko knjigo muzeja.

**Tripkovič** Pero Lukov, dalmatinski Slovan, je zapustil 75.000 gld. za dobre namene. On je umrl v Trstu.

**Češka deputacija** se je pod vodstvom nekega Skrivana predstavila nadprokurorju sv. sinode K. P. Pobědonoscevu ter izjavila, da želi cirilo-metodiško cerkev ves češki narod. Nadprokuror je odgovoril, da samo ta cerkev jih utegne rešiti in ohraniti od pogube.

Nemški liberalni listi pišejo, da si to zapomnijo. Ni jim po volji, da bi se Slovani zapadni rešili.

„**Cyriľská farni jednota**“ se imenuje novo društvo Češko brodsko, katero ima namen povzdigniti petje in godbo cerkveno v duhu starih, dragocenih skladb cerkvenih. Pevke in pevci se vadijo v tem petji po 2 krat na teden. Društveniki se jako množé.

**Madjarom Kijevska slavnost** ne dá pokoja. Zasedili so, da bi bila udeležila se slavnosti dva evangeljska dostojanstvenika. To je da sta to Slovana. Sklenili so strogo preiskavo proti njima.

**Car in carica** sta potovala po Rusiji; 8. t. m. sta došla s spremstvom v Batum in bila slovesno vsprejeta in pozdravljena. Bila sta prisotna pri polaganju temeljenega kamna za pravoslavno cerkev.

**Razstava gališko-ruskih** drevnostij (starin), katero je priredila Levovska Stavropigija v spomin 900letnega krščenja, se je otvorila 10. okt. Razstava bo trajala 3 mesece. Pripeljali so na razstavo tudi najstari zvon Galicije od l. 1340 iz cerkve Svjatogeorgijevske.

**Sajenje kave v Rusiji.** Ker se je zasajenje kave dobro obneslo n. pr. tudi letos jako dobro na Kavkazu, kjer so dobili prav dobro zrnje, osnovala se je posebna družba, ki prosi, da ji dovoli ruska vlada kofejno plantacijo v večem obsegu.

**Poznanjski nadškof** Dinder je prepovedal duhovstvu svoje škofije prijemati mandate poljske v drž. zbor. Poljaki poznanjski so zaradi tega jako nezadovoljni, ker vidijo, da ne smejo nezavisni možje v nemški drž. zbor. V zapadni Nemčiji delajo škofje ravno nasprotno!

**„Il Diritto croato“** (hrvaško pravo) se zove list, ki je začel ravno izhajati v Pulji. List hoče braniti istrske Slovane, in oni, ki poznajo podjetnike in sotrudnike njegove, od kraja hvalijo in priporočajo novi list. „Ed.“ pravi: „Ker poznamo plemenito svrhu novega podvzetja, želimo mu iz vsega srca najboljši napredek, pozivljajoč vse rodoljube, kateri so večji italijanskega jezika, da se naročé na bratski nam list.“ — Izhaja vsako sredo ter stoji za vse leto 5.60 gld., za pol l. 2.80 gld. — Uredništvo in upravnništvo je v Pulji (Pola) Via Barbacani št. 382.

**Poslano iz Zagreba:** „Fran Sajnkovič, rojen Središčan, pravnik IV. l. v Gradcu, podpredsednik „Triglava“ in vrl narodnjak, umrl je 27. avgusta v Središči. Večnaja mu pamjat!“

## KNJIŽEVNOST.

**Franc Jožef I.** cesar avstrijski. V spomin 40letnice Njegove vlade spisal slovenski mladini Fr. Hubad, c. kr. gimnazijski profesor. V Ljubljani. Izdala in založila „Družba sv. Cirila in Metoda“, 1888. 8, str. 64. Z 2 podobama. Na koncu poleg cesarske še „slovenska cesarska pesen“. 1 Zvezek 15 kr., 100 zvezkov 12 gld. S tem patrijotičkim delcem je pričela izdajati „Družba sv. Cirila in Metoda“ svojo „knjižnico“. — Ista družba je razposlala sedaj svoj II. „Vestnik“ z 32 str., ki ima na koncu imenik podružnic, vseh 77 in zglašenih pri vodstvu vkup 5896 družbenikov.

**Cesarska pesem.** V spomin na 2. dan decembra 1888, s podobami ukrasili avstrijski umetniki. Cena 80 kr. Del čistega donosa odmenja se c. kr. zavodu za vzgojo oficirskih hčeri v Hernalsu. V 9 izdanjih, t. j. priložen in razdeljen je tekst cesarske pesmi za vsak narod posebe, tudi za Slovence. Jedino Madjarom ni to izdanje namenjeno. Založil F. Tempsky na Dunaji in v Pragi. Delo je samo po sebi zares krasno.

**Ilustrovan Narodni Koledar** za navadno leto 1889. Za pouk in kratek čas. Uredil, izdal in založil Dragotin Hribar. V Ljubljani. Natisnila „Narodna Tiskarna“. Cena 40 kr., po pošti 45 kr. V I. delu se dobi vse, kar je v drugih koledarjih; novo je pa to, da so poleg katoliških imen za vsak dan navedena tudi slovanska imena, katerih Slovenci poznajo itak premalo. Zapisnik ima po 1 celo stran za vsak mesec prostora. II. zabavni del obseza kratek životopis cesarjev, podobe cesarja, cesarice, prestolonaslednika in prestolonaslednice. Slede životopisi dr. Jan. Bleiweisa, dr. J. Pogačarja, knezoškofa, Fr. Erjavca s podobami, potem Jos. Zupana, prošta, dr. F. Preširna in nato zabavno berilo, smešnice i. t. d., tudi z ilustracijami. Zunanja oblika je okusna in gradivo dobro odbrano. Ta koledar je vreden, da se razširi, in g. založniku je želeti, da dobi toliko spodbude, da bo nadaljeval pričeto delo.

**Stritarjevi spisi.** 57. snopič. Vsebina: Spomini. S 60. snopičem bodo ti spisi završeni. Poslednji snopič 60. imel bo kazalo o vseh zvezkih in pisateljevo sliko v bakrorezu.

**Zlati orehi,** s podobami, drugi predelani in popravljeni natis. Slovenske mladini v spomin. Spisal Ivan Tomšič. 1888. Prvi zvezek. V Ljubljani. Natisnil in založil J. R. Milic. Po 35 kr., trdo in lepo vezan po 50 kr.; po pošti po 5 kr. več. Knjižico priporoča ime pisatelja slovenske nežne mladine.

**Spisi Joz. Kaj. Tyla.** Del IV. Vsebina: Pouč' českých umělců. — Nový rok. — Český jazyk, moje škoda. Nakladem Al. Hynka; redakci J. L. Turnovského. Cena snopiču po 64 str. 20 kr. Vse delo obseza 14 oddelkov: Tyl je vreden, da ga prebirajo tudi Slovenci.

**Zádruga na Prachensku,** príspevkem k srovnávacímu dějzpytu agrárnímu a sedlského práva dědického, napsal Jan Peisker, otištěno z „Athenaea“ r. V. v Hustopeči na Moravě. K tomu priložen list „Libušin súd a zádruga prachenská, cenný příspěvek“, ku sporu opravost R. Z.

**Staročeská písen o Pravdě** s úvodem, texty, transkribcí i výkladem. Vydal Karel Novák v Táboře nakladem knihtiskarny P. Franka 1888.

**Nové písně** od Svatopluka Čecha. Poetických besed číslo 37. V Praze. Nakladatel Ed. Valček.

**Vuk Štefanović Karadžić,** rođen 26. oktobra 1787 u Tršiću, umro 26. januara 1864 v Beču. To je tiskan govor, ki ga je govoril ob stoletnici Vukovi Jovan Bošković, in obseza po raznih spisih sestavljeni životopis Vukov.

**Древній болгаръ и татарскія о немъ** преданія. Spisal A. Dmitrijev. Kazan 1888.

**Аксаковъ П. С.** въ его письмахъ. Часть I Учебные и служебные годы. 1/2 тома 4 рубля. Москва. 1888.

**Начальные годы русскаго славяновѣдѣнія.** А. Кошубинскій. Odesa. 1888. Cena 3 rub.

**Критическіе этюды по русской литературѣ.** К. К. Арсеньева. 2 тома. С. Петербургъ. 1888. Cena 3 rub. 30 kop.

**Славяне и ихъ взаимныя отношенія и связи.** Сочиненіе проф. Юзифа Первольфа. Томъ II. — Славянская идея въ литературѣ до XVIII. вѣка. Варшава 1888.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr in za četr leta 75 kr. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 2 gld 80 kr. pololetno 1 gld. 40 kr. in četrletno 70 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr — Naročnina in reklamacije naj se pošljajo upravnistvu „Narodne Tiskarne“ dopisi uredništvu tudi v „Narodno Tiskarno“ v Ljubljani. Izdajatelj biva v Gorici, ulica Barzellini 4.